

Volume:4 Issue: 3 December 2022

IJLER

International Journal of Language and Education Research

www.ijler.net

Editor:

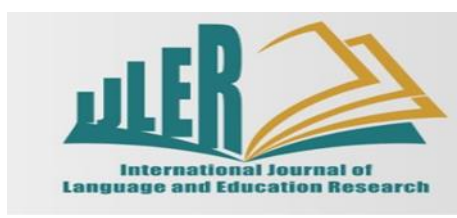
Prof. Dr. Ali Yakıcı

Babir Journals

International Journal of
Language and Education Research

International Journal of Language and Education Research

E-ISSN: 2717-6886

Volume 4/3 December 2022

Dear IJLER Readers,

In this issue of our journal, there are 2 articles from different fields. Research area concerning language has become richer thanks to the studies regarding traditional philology, linguistics and research studies on teaching languages in 21th century and it has becoming even richer through the latest theoretical and applied studies. As International Journal of Language Academy, we presented subject areas in language in this broad perspective in the 5th issue.

I would like to thank my colleagues who have contributed to the journal with their articles.

Prof. Dr. Ali YAKICI
Editor

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

Total Number of Issues 10

Ankara / Turkey

www.ijler.net

International Journal of Language and Education Research

E-ISSN: 2717-6886

International Journal of Language and Education Research is an open access-international peer-reviewed journal that is published three times a year. The published articles partially or completely in any way cannot be printed, reproduced without the written permission of the publisher. Editorial Board is absolutely free whether to publish or not publish all the articles send to journal. Submitted papers will not be returned to the authors. International Journal of Language and Education Research is an international peer-reviewed and indexed journal.

Indexed by

Directory of Research Journal Indexing, ACAR Index, Cosmos, MLA

Plagiarism Program in which Articles are Scanned

IJLER

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

Total Number of Issues 10

Ankara / Türkiye

www.ijler.net

International Journal of Language and Education Research

E-ISSN: 2717-6886

Editor		
Prof. Dr. Ali YAKICI	Gazi University	Türkiye
Co-Editors		
Dr. Salwa Jarjees SALMAN	Kirkuk University	Iraq
Advisory Board		
Prof. Dr. Hasan KAVRUK	İnönü University	Türkiye
Prof. Dr. Khalil Mohammed Huseen ODEH	An-Najah National University	Palestine
Prof. Dr. Allawı Sadır Jazea ALDARRAJI	Baghdad University	Iraq
Prof. Dr. Fatima Suleiman ALELAİMAT	Jordan University	Jordan
Dr. Mesut GÜN	Mersin University	Türkiye
Dr. İbrahim Seçkin AYDIN	Dokuz Eylül University	Türkiye

Editorial Review Board (Board of Referees)		
Prof. Dr. Abdulhssein Taher MUHAMMED	Rubaye University of Summer	Iraq
Prof. Dr. Ali YAKICI	Gazi University	Türkiye
Dr. Amani Harith Malik ALGHANIMI	Al_Qadisiyah University	Iraq
Prof. Dr. Azza Adnan Ahmad IZZAT	Zakho University	Iraq
Prof. Dr. Bahir SELÇUK	Fırat University	Türkiye
Prof. Dr. Faeza ALHUDEEB	Baghdad University	Iraq
Prof. Dr. Faruk TOPRAK	Ankara University	Türkiye
Prof. Dr. Fatima Suleiman ALELAİMAT	Jordan University	Jordan
Prof. Dr. Funda TOPRAK	Ankara Yıldırım Beyazıt University	Türkiye
Prof. Dr. Halit KARATAY	Bolu Abant İzzet Baysal University	Türkiye
Prof. Dr. Khalil Mohammed Huseen ODEH	An-Najah National University	Palestine
Prof. Dr. Luma Ibrahim SHAKİR	Diyala University	Iraq
Prof. Dr. Omar Abdallah Ahmad ALFAJJAWİ	The Hashemite University	Jordan

IJLER

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

Total Number of Issues 10

Ankara / Türkiye

www.ijler.net

International Journal of Language and Education Research

E-ISSN: 2717-6886

Prof. Dr. Reem Farhan Odeh. MAAITA	Al-Balqa Applied University	Jordan
Dr. Abderrazak KORICHI	Adrar University	Algeria
Dr. Abdoulaye Aboubakarı NOUROU	Kandi University	Benin
Dr. Abdullahi Yunusa HUSAİNİ	Jigawa State Nigeria	Nigeria
Dr. Adnan Faihan Mahmood khuder ALDOURİ	Tikrit Yniversity	Iraq
Dr. Ahmet AKKAYA	Adıyaman University	Türkiye
Dr. Amal Mohammed ALABDULLAH	College of education for women	Iraq
Dr. Amani Mukhtar Awad alla MOHAMED	ALZaiem ALAzhari University	Sudan
Dr. Bekir KAYABAŞI	Adıyaman University	Türkiye
Dr. Bilal DAOUD	Passion University	Morocco
Dr. Bushra Neamah RASHİD	Baghdad University	Iraq
Dr. Bushra Saadoon Mohammed ALNOORİ	Baghdad University	Iraq
Dr. Dailam Kadhkim SUHAEL	Baghdad University	Iraq
Dr. Djamila GHRİEB	Badji Mokhtar University	Algeria
Dr. Esmā DUMANLI KADIZADE	Mersin University	Türkiye
Dr. Faeza Rldha SHAHEEN	Tikrit University	Iraq
Dr. Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL	Dumlupınar University	Türkiye
Dr. Garza Richard SHAHEED	Tile It University	Iraq
Dr. Hayder Sahib SHAKIR	Samarra University	Iraq
Dr. Huda Abed Ali HATTAB	Baghdad University	Iraq
Dr. Ibrahim ALSHBLI	Mardin Artuklu Univesity	Türkiye
Dr. Ibrahim BEN MADANE	Mohammed V University	Morocco
Dr. Jamil. H. A. AYYASH	Arab American University	Palestine
Dr. kamel ALLOUCHE	Kasdi Marbah Ouargla University	Algeria
Dr. Khalid Ahmed Hassan AHMED	Omdurman Islamic University	Sudan
Dr. Khaoula EZ-ZALZOULI	Mohammed V University	Morocco
Dr. M. Maher JESRY	Ondokuz Mayıs University	Türkiye
Dr. Mais Khalil Mohammad ODEH	Al Istiqlal University	Palestine
Dr. May Salih Nasr ALI	Hafr Al Batin University	Saudi Arabia

IJLER

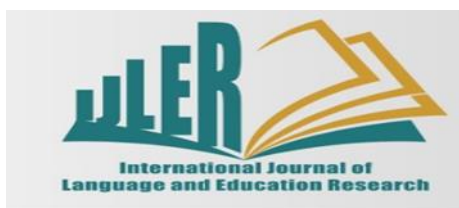
International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

Total Number of Issues 10

Ankara / Türkiye

www.ijler.net

International Journal of Language and Education Research

E-ISSN: 2717-6886

Dr. Maysoon kamal JALAL	Baghdad University	Iraq
Dr. Mellakh ABDELJALIL	Ghardaia University	Algeria
Dr. Mohamad Türkiye	Ankara University	Türkiye
Dr. Mounir ELHAMZA	Larbi Tebssi University	Algeria
Dr. Mrımı YOUSSEF	Mohammed V University	Morrocco
Dr. Nada SAİDİ	Algiers 3 University	Algeria
Dr. Nahidh Faleh Sulaiman ALABBASI	Diyala University	Iraq
Dr. Nirmeen M.j.Al Borno	Pillar Center	Türkiye
Dr. Omer Gökhan Ulum	Mersin University	Türkiye
Dr. Rihan ismsil ahmad ALMASAEID	Zarqa University	Jordan
Dr. Sadeer Husam Kareem AL_QAYSI	Missan Education Directorate	Iraq
Dr. Saim Laida TAIDER	Algiers University	Algeria
Dr. Saleh KABİR	Nigeria Arabic Language Ngala	Nigeria
Dr. Saleh Flayeh Za'al ALMATHHAN	Islamic University of minnesota Americas	Jordan
Dr. Salwa Jarjees SALMAN	Karkuk University	Iraq
Dr. Samia NAZISH	International Islamic University	Pakistan
Dr. Sanaa Hssni Obaied AL-MARAYAT	Jordan University	Jordan
Dr. Siham Hasan KHUDHUR	Al Mustansiriya University of Dentistry	Iraq
Dr. Souad EL ALLAM	Mohammed V University	Morrocco
Dr. Sundus Azeez Faris AL-FARIS	Alkunoze University	Iraq
Dr. Yassine SAADANE	Mohammed V University	Morrocco
Dr. Yousif Khorsheed SAEED	Al_Qalam University College	Iraq
Dr. Yusuf AVCI	Canakkale Onsekiz Mart University	Türkiye
Dr. Zakia MEHENNA	Abderrahmane Mira University	Algeria
Dr. Zohra THABET	Raccada Kairouan University	Tunisia

IJLER

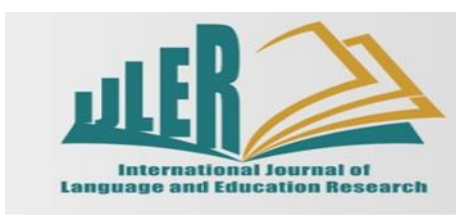
International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

Total Number of Issues 10

Ankara / Türkiye

www.ijler.net

International Journal of Language and Education Research

E-ISSN: 2717-6886

Volume 4/3 December 2022

CONTENTS

Teaching Turkish as a Foreign Language in Secondary Schools According to the Views of Prospective Turkish Teachers

Ünzüle Ulus Avcı

1 - 26

Graduate Students' Views on Digital Literacy

Erkam Küçük & Fatih Kana

27 - 46

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

Total Number of Issues 10

Ankara / Turkey

www.ijler.net

TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN SECONDARY SCHOOLS ACCORDING TO THE VIEWS OF PROSPECTIVE TURKISH TEACHERS

Ünzüle ULUS AVCI¹

Abstract

The aim of this study is to determine how teaching Turkish to foreigners is carried out in secondary scl. Case study design, one of the qualitative research designs, was used in the study. The data collected with the interview form were analysed with the descriptive analysis method, one of the qualitative data analysis methods. A total of 10 foreign students from states such as Kyrgyzstan, Syria, Ukraine, Afghanistan and Democratic Republic of Congo were taught Turkish. Turkish language teaching activities were carried out by 7 pre-service teachers studying in the third year of Turkish Language Teaching at Çanakkale Onsekiz Mart University within the scope of Community Service Course. As a result of the research, it is understood that Turkish pre-service Turkish teachers see the concept of community service as increasing the awareness of benefiting the society and developing a sense of solidarity. As a result of the research, it was determined that there is no separate and different classroom for students in teaching Turkish as a foreign language and the need to focus on visual studies due to the lack of language teaching materials at the secondary school level. It was determined that the absenteeism of the students whom they gave lessons in teaching Turkish as a foreign language decreased during the process and their language learning levels increased. In addition, it is understood that the Turkish learning performances and learning enthusiasm of the students who received education increased and the students saw their teachers as a

¹ Corresponding Author: Deputy Director, Ministry of National Education. unzile1717@gmail.com. ORCID :0000-0003-2560-9093

source of motivation. It is understood that the presence of foreign students in the class despite the fact that they do not know Turkish very well makes it difficult to learn the lesson and decreases the interest and motivation towards the lesson.

Keywords: Foreign students, Turkish Language Teaching, Positive engagement

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE ORTAOKULLARDA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ²

Ünzüle ULUS AVCI³

Özet

Bu çalışmanın amacı ortaokullarda yabancılara Türkçe öğretiminin nasıl yapıldığını tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Görüşme formu ile toplanan veriler nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Kırgızistan, Suriye, Ukrayna, Afganistan ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi devletlerden olmak üzere toplam 10 yabancı uyruklu öğrenciye Türkçe öğretilmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği üçüncü sınıf 7 öğretmen adayı tarafından Topluma Hizmet Dersi kapsamında yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe öğretimi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde Türkçe öğretmen adaylarının topluma hizmet kavramını topluma yarar sağlama bilincini artırma ve yardımlaşma duygusunu geliştirme olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Araştırmanın sonucunda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde öğrencilere ayrı ve farklı bir sınıfın olmaması, ortaokul düzeyinde dil öğretim materyallerinin eksikliğinden dolayı görsel çalışmalara ağırlık verilmesi gerekliliği tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe'nin öğretiminde ders verdikleri öğrencilerin süreç boyunca okula devamsızlıklarının azaldığı ve dil öğrenme düzeylerinin arttığı belirlenmiştir. Ayrıca eğitim alan öğrencilerde Türkçe öğrenme performanslarının ve öğrenme heveslerinin arttığı, öğrencilerin öğretmenlerini de motivasyon kaynağı olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeyi çok bilmemelerine

² TÜBİTAK 2204-b ortaokul öğrencileri araştırma projeleri yarışmasında bölge finallerine davet edilmiştir.

³ Sorumlu Yazar: Müdür Yardımcısı, Milli Eğitim Bakanlığı. unzile1717@gmail.com. ORCID :0000-0003-2560-9093

rağmen sınıfta derste bulunmalarının dersi öğrenmeyi zorlaştırdığını derse karşı ilgi ve motivasyonu düşürdüğü anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı öğrenciler, Türkçe Öğretimi, Olumlu bağlılık

GİRİŞ

Geçmişten günümüze insanoğlu sürekli hareket halindedir ve bu hareketlilik her toplumda görülebilen bir olgudur (Adıgüzel, 2016). Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak, yaşam kalitelerini arttırmak, baskı ve karmaşa yaratan ortamlardan uzaklaşmak ve güvenli ortamlarda yaşayabilmek amacıyla şehirden şehire, bölgeden bölgeye veya ülkeden ülkeye göç etmek ve yer değiştirmek durumunda kalmışlardır (Aydın, 2020). Ülkemiz bulunduğu jeopolitik konumu itibarıyla (Kandemir, 2018) ve Avrupa'ya açılan "transit ülke" olmasından dolayı tarihsel süreçte birçok milletin tercih sebebi olmuştur (Buz, 2018).

Dünyanın içinde bulunduğu ekonomik krizler, güç savaşları her dönemde devam ettiği düşünüldüğünde küresel bir sorun haline gelen göç olgusu hem yetişkinleri hem de çocukları etkilemektedir. Dilini bilmediği yeni bir ülkede hayatını devam ettirmek zorunda kalan yabancı uyruklu öğrencilerin eğitime entegrasyonunda gittikleri ülkenin dilini bilmeleri çok önem arz etmektedir (Aydın, 2020; Aydoğdu, Aydoğdu ve Asmaz, 2019). Bundan dolayı son yıllarda Türkçe öğrenmek isteyen kişi ve göçmen sayısı her geçen gün artmaktadır (Türkben, 2018).

Göçmen sayısının ve özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin sayısının atması üzerine MEB 2014/21 sayılı 'Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri' genelgesiyle mülteci öğrencilere yönelik eğitim öğretim hizmetlerini detaylı olarak belirlemiştir. Bu anlamda 2016 yılından itibaren GEM' lerin kapatılması ve mültecilerin devlet okullarına uyumlu hale getirilebilmesi için yasal, somut adımlar atılmaya başlanmıştır (Özcan, 2018). Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Birimi'nin çalışmaları kapsamında yapılan düzenlemeler ve güncellemeler ile birlikte mülteci öğrencilerin okullara kayıtları, denkliği uygun görülen sınıf seviyesi ve adrese dayalı sistem de göz önünde bulundurularak ilgili okullara yapılmaktadır (Aydın, 2020).

IJLER

Yapılan literatür taramasında yabancı dil olarak Türkçe'nin öğretimi ile ilgili birçok araştırmaya rastlanılmıştır (Acar, Kana ve Kızıltan, 2019; Akkaya, 2020; Akkaya ve Gün, 2016; Akkaya ve Ulum, 2018; Avcı, 2012; Avcı, 2020; Avcı ve Dağ Pestil, 2018; Ayhan ve Kana, 2019; Çevik ve Muzaffer, 2021; Dursun ve Akkaya, 2017; Eryaman ve Kana, 2012; Geçgel ve Gür, 2022; Geçgel ve Nazik, 2022; Geçgel ve Peker, 2020; Geçgel ve Terzioğlu, 2022; Güzel ve Elkıran, 2021; Kana, Boylu ve Başar, 2016; Kana, ve Buzkurt, 2022; Kana ve Çimen, 2022; Kana ve Fenerci, 2022; Kana ve Güney, 2020; Kana ve Güzel, 2020; Öрге Yaşar, 2022; Özyalçın ve Kana, 2020; Saygılı ve Kana, 2018; Ustabulut, 2021; Ustabulut ve Kara, 2019; Uzan ve Kana, 2018; Üstündağ ve Elkıran, 2022). Bu araştırmanın literatürdeki çalışmalardan en önemli farkı ise öğrencilerin okula uyum süreçlerinin sağlanmasında üniversiteli genç bireylerden destek alınarak yabancı uyruklu öğrencilerin kendi okul ortamlarında bireyselleştirilmiş öğretim programlarının uygulanmasıdır. Böylece kendi yaş gruplarına yakın gençlerle bir nevi akran öğretimi olarak okula aidiyet duygularının artırılması sağlanmıştır. Farklılıklarından dolayı ötekileştirilmeden okula bağlılıkları arttırılmıştır. Bu bağlamda diğer araştırmalardan ayrılarak özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede araştırmanın problem cümlesi şu şekilde oluşmuştur: "Ortokullarda yabancılara Türkçe öğretimi nasıl yapılmaktadır?"

- Türkçe öğretmeni adaylarının topluma hizmet kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak türkçenin öğretiminde ders verdikleri öğrencilerin süreç boyunca gösterdikleri gelişime ilişkin görüşleri nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı uyruklu öğrencilerin türkçe öğrenme performansları, türkçe öğrenme motivasyonları ve bunların hayatlarına yansımalarına ilişkin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı okullarda yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi yapılan çalışmalarını incelemektir.

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması nasıl ve niçin sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemesine olanak veren araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin batısındaki bir üniversitede Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 3. Sınıfa devam eden 7 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adayları 22-25 yaş aralığındadır. Araştırmanın çalışma grubu ölçüt örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırmanın amacına uygun olarak en iyi veri kaynaklarına ulaşmak için belirlenen bazı ölçütleri karşılayan tüm durumların araştırmaya alınmasıdır (Patton, 2014, s. 238).

Veri Analizi

Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen bulgular araştırmacı tarafından, daha önceden hazırlanan başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle görüşme soruları belirlenmiştir. Görüşme soruları, alanında uzman öğretim elemanlarına gönderilip sorularla ilgili alan uzmanı görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmacılar tarafından görüşme sorularına son hali verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada öncelikle okulda bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin listesi çıkarılmıştır. Okul öğretmenlerinden ve okul rehber

öğretmenlerinden gerekli bilgiler alınarak yabancı uyruklu 10 öğrenci belirlenmiştir. Belirlenen öğrencilerle ve derslerine giren öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde yabancı uyruklu öğrencilerin sınıfta ve okul ortamında karşılaştıkları sorunların temelini Türkçe dilini bilmemekten kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu sorun okul rehber öğretmenlerinden tarafından da raporlanmıştır. Bu doğrultuda Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği ile iş birliği yapılarak 7 Türkçe öğretmen adayı topluma hizmet dersi kapsamında okulumuza davet edilmiştir. Okul idaresi tarafından öğrencilerin ders programına göre ayrı bir çalışma programı hazırlanmıştır. Bu program çerçevesinde öğretmen adayları yabancı uyruklu öğrencilere üniversite akademisyenlerinden alınan desteklerle Türkçe dersleri yapmışlardır. 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı Güz dönemi boyunca gerçekleştirilen program neticesinde 10 yabancı uyruklu öğrenci iyi düzeyde Türkçe konuşur hale gelmiştir.

BULGULAR

Tablo 1

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Topluma Hizmet Kavramına İlişkin Görüşleri

Kodlar	f
Toplumsal yarar sağlama bilinci geliştirme	7
Yardımlaşma duygusunu geliştirme	5
İş birliği içinde çalışma becerisi geliştirme	3
Geleceğe hizmet unsuru olma	2
Gönüllülük esasına dayanma	2
Toplumsal iyileşme sağlama	2
Bireyi mutlu etme	1
Farkındalık sağlama	1
Olumlu bakış açısı geliştirme	1
Psikolojik rahatlama sağlama	1

Tablo 1 incelendiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının topluma hizmet kavramına ilişkin; toplumsal yarar sağlama bilinci geliştirme (f=7), yardımlaşma duygusunu geliştirme (f=5), işbirliği içinde çalışma becerisi geliştirme (f=3), geleceğe hizmet unsuru olma (f=2), gönüllülük esasına dayanma (f=2), toplumsal iyileşme

sağlama (f=1), bireyi mutlu etme (f=1), farkındalık sağlama (f=1), olumlu bakış açısı geliştirme (f=1), psikolojik rahatlama sağlama (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının topluma hizmet kavramına ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Büyüdüğüm ve yetiştiğim çevreden de kaynaklı olarak yardımlaşma konusunda hassas ve duyarlı biriyimdir. Türk toplumunda genel olarak bu duygular ağır basar. Bende birey olarak insanlara yardım etmeyi, güler yüzlü olmayı, sorunları çözmek için ekstra çaba sarf etmekten çekinmeyen biriyim. Topluma hizmet dersi olucağını geçen yıl öğrenmiştim. Bazı arkadaşlarım bu dersi alıyor ve yaptıkları hizmetleri söylüyorlardı. Benim ilgimi ilk orda çekmişti. Duyduğum zaman aklıma genellikle kütüphanede çalışmak, Kızılaya yardım etmek ya da köy okullarına gitmek gibi fikirler gelmişti. Kendi dönemimize geldiğimiz zaman ise yabancılara ve özel eğitim çocuklarına bir şeyler katabileceğimizi öğrendim. Bunu öğrendiğimde çok mutlu olmuştum. Sebebi ise hem bölümümün gerekliliğini sağlayacaktım hem de topluma faydam dokunacaktı. Türk toplumunun gelişmesi ve daha iyi bir yere gelmesi için herkesin egolarından arınıp toplum için faydalı işler yapması gerekir. Topluma hizmet dersi bizi bu yönde eğitiyor. Bu dersin küçük yaş gruplarında uygun bir şekilde entegre edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Topluma hizmet benim için, zor durumda olan, yardıma ihtiyacı olan, toplum için yararlı bir etkinlik düzenlenen yerlerde bulunup buralarda performans göstermek. Bunu hem bilgi ile hem de fiziksel bir güç ile yapabiliriz.” (K2 kodlu katılımcı)

“Toplum çeşitli varlıklardan, nesnelere oluşmaktadır. Biz de toplumu oluşturan en büyük ögeyiz. İnsanların toplumun içindeki yeri ve o toplum üzerindeki etkisi yadsınamaz. Topluma bu kadar etki eden bir varlığın topluma kazandırdığı her güzel davranış, sadece bulunduğu dönemi değil gelecekteki toplum üzerinde de büyük etkiye neden olur. Bu yüzden topluma hizmet sadece hizmet edilen topluma hizmet değildir. Topluma hizmet, geleceğe hizmet etmektir.” (K4 kodlu katılımcı)

“Topluma hizmet benim için toplumda bulunan bireylerin, özellikle de dezavantajlı gruplarda bulunan bireylerin isteklerine, ihtiyaçlarına yönelik olarak yapılan destekleri, yardımları kapsamaktadır. Ben de topluma hizmet kapsamında Şinasi ve Figen Bayraktar Ortaokulu'nda bulunan yabancı uyruklu öğrencilere Türkçe öğretmeye ve onların bu dili günlük hayatlarına

adapte etmeye çalışarak bu amaca hizmet etmekteyim. Topluma hizmet kapsamında yapılan tüm bu projeler ve etkinlikler toplumun yararına olup etkinliklerin ve projelerin hedef ve kazanımlarına göre de çeşitlilik göstermektedir. Yapılan her proje ve etkinlik hizmet ettiği alana olumlu katkı sağlamakta ve toplumun iyileşmesine yardımcı olmaktadır.” (K6 kodlu katılımcı)

Tablo 2

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ortaokulda Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Kodlar	f
Yabancı dili öğrenen öğrencilere ayrı sınıf olmaması	4
Ortaokul düzeyinde dil öğretim materyali eksikliğinin olması	3
Ailede anadil konuşulması	2
Dil öğretimine geç yaşta başlanması	2
Dil öğretiminin uygulamaya dönük olmaması	2
Hedef dili öğrenmeden hedef dilde eğitim verilmesi	2
Sınıfların kalabalık olması	2
Anadilin kurallarının hedef dile aktarılması	1
Dil öğretiminde süreklilik olmaması	1
Dil öğrencilerinin çekimser yaklaşımı	1
Dil öğretimine erken yaşta başlanması	1

Tablo 2 incelendiğinde, Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokul yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin; yabancı dili öğrenen öğrencilere ayrı sınıf olmaması (f=4), ortaokul düzeyinde dil öğretim materyali eksikliğinin olması (f=3), ailede anadil konuşulması (f=2), dil öğretimine geç yaşta başlanması (f=2), dil öğretiminin uygulamaya dönük olmaması (f=2), hedef dili öğrenmeden hedef dilde eğitim verilmesi (f=2), sınıfların kalabalık olması (f=2), anadilin kurallarının hedef dile aktarılması (f=1), dil öğretiminde süreklilik olmaması (f=1), dil öğrencilerinin çekimser yaklaşımı (f=1), dil öğretimine erken yaşta başlanması (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Türkiye’de yabancı dil öğretimine geç yaşta başlatılmaktadır ve aynı zamanda dil öğretiminde ciddi anlamda materyal sıkıntısı söz konusudur. dil derslerinin zorunlu olması, yabancı dil sınıflarını kalabalık hale getirmektedir. Sınıfların kalabalık olması ise dil öğretimini olumsuz yönde etkilemektedir.” (K1 kodlu katılımcı)

“Bu konunun kapsamlı bir araştırmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Bunun sebebi ise, bu işin içinde olduğum zaman gördüğüm şey genellikle yabancılara Türkçe öğretimi için genellikle üniversite yaş grubundaki öğrenciler için çalışmalar yapıldığıdır. Bunlar için kurumlar kurulmuş, kitaplar basılmış ve makaleler yazılmıştır. İlkokul düzeyindeki yabancı öğrenciler için ise neredeyse hiçbir çalışma yoktur. Bununla beraber bence bu yaş düzeyinde daha fazla sıkıntının olduğunu ve daha fazla araştırılması gereken konunun olduğunu görmek mümkün. Öğrencilerin telaffuzunda sıkıntılar olabilir.” (K2 kodlu katılımcı)

“Ben Ukrayna’lı bir öğrenciye ders vermekteyim. Alfabe olarak ise kiril alfabesini kullanıyorlar. Onlardaki b bizdeki d ile aynı olduğu için sürekli bu iki harfi karıştırıyor. Sonra kendi dilini konuşurken ve yazarken de zorluk çekiyor. Hatta bazen türkçe harflerle birleştiriyor. Aslında kendince bir karma dil oluşturuyor. Bu kendi kendine bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmakta. Aile içinde Rusça konuşulmaya devam ediliyor okulda ve çevresinde ise herkes Türkçe konuşuyor. Çoğu konuşulan şeyi anlamıyor bile. Bununla beraber yabancı bir ortam yamacı dersler anlamadığın dilde gördüğün pozitif bilim dersleri. Bir diğer sorun ise insanlara güvenlerini çok zor sağlamaları. Türkçe konuşmaktan korkmaları.” (K3 kodlu katılımcı)

“İlkokul döneminde olan bir çocuk için bana göre hem faydalı hem de zararı çok olan bir dönem. Çünkü öğrenci daha harfleri bile bilmezken dilini, kültürünü bilmediği bir ülkeye, bambaşka hayatların içerisine geliyor. Benim öğrencim ikinci sınıf öğrencisi ama dinlediği derslerden bir şeyler anlamadığına eminim çünkü ben her ders yapmak için sınıfın gittiğimde öğrencim çoğu zaman masasına oturmuş vaziyette beni bekliyor. Özellikle merhaba, nasılsın gibi kalıp sözleri kullanıyor diğer kelimeleri kullanmıyor. Benimle iletişim kurmak istediği zamanlarda genellikle İngilizce kelimeleri kullanmakta ısrar ediyor. Bu gibi örneklerde öğrencimin zamanı boşu boşuna heba oluyor. Çocuk derste ama anlamadığı için tüm günü boş geçiyor. Özellikle yaşının da küçük oluşundan dolayı bir dili öğrenmede sorun

yaşayacağını düşünmüyorum ama dile maruz kalmak istemiyor. Özellikle aile içerisinde Çince konuşulması Türkçe kelimelerin çok fazla kullanılmayışı öğrencinin dil öğrenmesinde sıkıntılar yaşamasına neden oluyor. Öğrencim, 2. Sınıfa gidiyor. Ablası 4. sınıf. Özellikle ablasıyla karşılaştıkları an Çince konuşmaya başlıyorlar. Biz de bu yüzden ablasıyla öğrencimi aynı mekana sokmamaya dikkat ediyor ve farklı dersliklerde derslerimizi işliyoruz.” (K4 kodlu katılımcı)

“Öğrencilere Türkçe öğretilmeden öğrenci Türkçeyi çok az bilerek sınıflara girip bilmediği bir dildeki dersin eğitimini alıyor. Bu ciddi bir sorundur çünkü dili öğrenmeden diğer dersleri öğrenmesi uygulaması çok zordur o öğrenci için de gelişimini başarısını çokça etkileyecektir. Gördüğüm başka bir sorun da sınıf yetersizliği her ders için başka derslikler olsa yabancı öğrenciler için o dili öğrenmek daha da kolay hale gelecektir. Öğretmenlerin çokça yaptığı hatalardan biri de sadece teoriyi anlatmak uygulama kısmına hiç yer vermemek. Yabancı bir öğrenciye daha çok uygulama gösterirsen o öğrencinin dili öğrenmesi daha kolay olur. Kural öğretip uygulama kısmını bırakmak bence çok ciddi bir sorundur.” (K5 kodlu katılımcı)

Tablo 3

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ortaokulda Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Yaşanan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Kodlar	f
Günlük hayattan koparmama	4
Görsel çalışmalara ağırlık verme	3
Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere Türkçe öğretmeni tayin etme	3
Dil öğrenenlere ayrı sınıf tayin etme	2
Duyuşsal özellikleri önemseme	2
Uygulamaya ağırlık verme	2
Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ders saatlerinin artırılması	2
Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi derslerinin zorunlu hale getirilmesi	1
Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde akademik çalışmalar yapma	1

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere sınıf öğretmeni tayin etme

Tablo 3 incelendiğinde, Türkçe öğretmeni adayları ortaokulda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerilerini günlük hayattan koparmama (f=4), görsel çalışmalara ağırlık verme (f=3), yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere Türkçe öğretmeni tayin etme (f=3), dil öğrenenlere ayrı sınıf tayin etme (f=2), duyuşsal özellikleri önemseme (f=2), uygulamaya ağırlık verme (f=2), yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ders saatlerinin arttırılması (f=2), yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi derslerinin zorunlu hale getirilmesi (f=1), yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde akademik çalışmalar yapma (f=1), yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere sınıf öğretmeni tayin etme (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri aşağıdaki gibidir:

“Daha erken yaşta bu öğretime başlanması gerekiyor aynı zamanda yabancı dil dersi saatini arttırmalı ve daha sonra da zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.” (K1 kodlu katılımcı)

“Çalışmaların az olması: Bu alanda uzman kişilerin araştırmalar yapıp makaleler ve kitaplar yayınlaması gerekir. Biraz daha öğrenciler ile etkileşim haline girilip sorunlar araştırılıp bunların üzerine gidilmeli. Farklı alfabenin olması ve bunların arasındaki benzerlikler: Türkçe öğrenen kişinin yaşı 7 ile 11 arasında değişmekte. Bu yaş aralığında olan bir kişinin farklı bir dil öğrenirken kendi dilini unutması ya da zayıflaması gibi sonuçlar ortaya çıkabiliyor. Bizim işimiz olan Türkçeyi öğretirken olabildiği kadar Türkçe konuşularak öğretilecek deniyor. Ama bu yaş grubunda bunun böyle olması neredeyse imkansız. Bu yüzden hem çocuğun ana dilinden yararlanması lazım hem de kendi dilimizden. Öğrencinin güven problemi: Farklı bir ülkeye geldiğimizi düşünürsek ve ortaokul seviyesinde olduğumuzu kendimizi nasıl hissederdik diye sormamız lazım bence ve bu olaya bu şekliyle yaklaşmamız gerekir. Öğrenci ile güveni sağlamak için ilk olarak onu tanımanız ve vakit geçirmemiz lazım. Verilen sözlerin tutulması gerekir. Şefkat ve güler yüzlü yaklaşılması gerekir. Sorulan soruya anlamama ve hiç konuşmama: Bir soru sorulduğu zaman yüzüne dümdüz bakma soruyu anlamama hatta ne dediğini bile anlamama problemi yaşanıyor. Bunu aşmak için olabildiği kadar

görsel ağırlıklı çalışmalar hazırlanmalı. Bir süre sonra öğrenciyi tanıdıktan sonra ise öğrencinin kendini nasıl ifade ettiğini öğreniyorsunuz ve o şekilde anlatmasını istiyorsunuz. Benim öğrencim çizim yaparak kendini çok güzel bir şekilde anlatabiliyordu. Aramızdaki güven artıkça da kendini anlatmak için çabalamaya çalıştı. Bunun olmasının en büyük sebebi ise onu anlamak için uğraş verdiğimi gördü. Bol bol konuşma çalışmaları yapılabilir.”(K2 kodlu katılımcı)”

“Öğrencilerin daha günlük hayatta kullanması gereken kelimeleri bilmeden anadilini konuşan öğrencilerin arasında eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunması öğrencinin geri kalmasına ve bu durumun öğrencide ileride yaşayacağı psikolojik durumuna olumsuz yönde etkiliyor. Bu durumun yaşanmaması için bana göre en azından A1, A2 seviyelerinde eğitim alan özellikle de uzun süre kalacaklarsa bu şartın uygulanarak yurdumuza girmesi gerektiğini düşünüyorum. Ya da Türkçe bölümü lisans diplomasını alan bireylerin buralarda kadrolu bir şekilde gerekli eğitimleri vermesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle bu bölümden mezun olan öğrencilere farklı bir bakış açısı kazanmasına ve bu bölümden mezun olanlara farklı bir alan olarak ve yabancı öğrencilerin günlük yaşamında karşılaştıkları sorunlara, çözüm üretmesini sağlayacağını düşünüyorum. Sınıf öğretmenleri bu durumlara çözümler üretmeye çalışıyorlar ama kendi alanları olmadığı için bilgi sahibi değiller ve nerede ne yapmaları gerektiğini doğal olarak bilmiyorlar. Ayrıca bu kademedeki görev yapan bir Türkçe öğretmenin öğrencilerle daha verimli ders anlatması ve öğrencinin motive olması için teknolojik açıdan oldukça donanımlı olması gerektiğini düşünüyorum. Bu öğretmenler yeri geldiğinde belli bir programa göre ders anlatabileceği gibi bu öğrencileriyle günlük hayatta da öğrettiklerini uygulatması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle doğal yollardan dile maruz kalmaları dilin sadece sıralara oturarak öğrenilmeyeceğini düşünüyorum.” (K4 kodlu katılımcı)

“Öncelikle ana dili Türkçe olmayan öğrencileri için ayrı bir sınıf açılmalı ve bu öğrencilerle özel olarak ilgilenilmelidir. Diğer öğrencilerle sosyalleşmeleri engellenmeyecek ve yine gün içerisinde doğal süreçte Türkçeye en fazla maruz kalacakları şekilde bir Türkçe eğitimi verilmesi gerekmektedir. Yabancı öğrencilere Türkçe öğretmek için görevlendirilen öğretmenler alanlarında bilgili ve yetkin kişiler olmalı ve ders saatleri olabildiğinde arttırılmalıdır.

Yabancı öğrencilere Türkçe öğretilmeden diğer öğrencilerle beraber aynı sınıfta Türkçe eğitim görmeleri onlara çok da faydalı değildir. Aksine yabancı öğrenciler bu derslerden anlayamadıkları için fazlasıyla sıkılmakta ve bir an önce dersin bitmesini beklemektedirler. Onların keyif aldıkları ve eğlendikleri anlar genellikle sınıf içerisindeki öğrencilerin katılım sağladığı etkinliklerden ibarettir. Okul dışında da aile içerisinde Türkçe konuşulmaya teşvik edilmeli ve bu dil öğrencinin günlük hayatına adapte edilmelidir.” (K6 kodlu katılımcı)

Tablo 4

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ortaokulda Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Ders Verdikleri Öğrencilerin Süreç Boyunca Gösterdikleri Gelişime İlişkin Görüşleri

Kodlar	f
Devamsızlıkta azalma	3
Dil öğrenmede ilerleme	3
Hedef dilde dört temel beceride gelişme	3
İletişim probleminin zaman içinde aşılması	3
Dil öğrenmeye yönelik ön yargının ortadan kalkması	2
Duyuşsal bağlılığın gelişmesi	2
Verilen ödevleri eksiksiz yapma	2

Tablo 4 incelendiğinde, Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde ders verdikleri öğrencilerin süreç boyunca gösterdikleri gelişime ilişkin görüşlerini; devamsızlıkta azalma (f=3), dil öğrenmede ilerleme (f=3), hedef dilde dört temel beceride gelişme (f=3), iletişim probleminin zaman içinde aşılması (f=3), dil öğrenmeye yönelik ön yargının ortadan kalkması (f=2), duyuşsal bağlılığın gelişmesi (f=2), verilen ödevleri eksiksiz yapma (f=2) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının ortaokulda yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde ders verdikleri öğrencilerin süreç boyunca gösterdikleri gelişime ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“İlk olarak öğrencimin Ukrayna’lı bir kız olacağı ve isminin Katya olduğuydu. Bu bilgiyi öğrendikten tam bir hafta sonra onunla tanışacaktım. Bu bir hafta içinde genellikle yabancılara Türkçe öğretiminde materyal tasarımı, giriş dersi ve neler öğretebilirim diye araştırmaya başlamıştım. Rus

coğrafyası ve o coğrafyanın Türkçe ile ilişkisi hakkında araştırma yapmıştım. Aslında ilk buluşma için çok heyecanlıydım. Bu yüzden kendimi donanımlı yapma gereği hissediyordum. Bu şekilde ilk hafta bitmişti ve o büyük an ilk buluşma günü gelmişti. Arkadaşlarla ders çıkışı okulumuzun karşısında bulunan bizi bekleyen öğrencilerimizin yanına gitmek için yola çıktık. İlk olarak sınıflarını öğrendik ve onları sınıflarından aldık. O an kendimi onun yerine koymuştum. Bir yabancı geliyor seni dersten alıyor ve farklı bir sınıfa gidiyorsunuz. Bu yabancıya ne dediğini çoğu zaman anlamıyorsunuz. Bu yüzden çalışacağımız yere gider gitmez ilk işim tanışma ve neden buraya geldiğini anlatmak olmuştum. Ben kendimi öğrenci seçiminde biraz şanslı görüyordum. Her ne kadar çok hiperaktif biri de olsa sosyal bir kişiliği vardı bence. Bu özelliğini burada yansıtmadığını düşünmüştüm. Bunu gözlemek istemiştik. Bu yüzden bazen okulun bahçesine gidip çocukları izliyor, Katya'yı aralarında arıyordum. Nasıl davrandığını ve hareket ettiğini merak ediyordum. Gözlemlerime göre bir tane erkek arkadaşı vardı ve sürekli onunla oynuyordu ama diğer arkadaşları ile de arası kötü değildi. Bu durum beni mutlu etmişti. Katya derslere gelirken defter vs. getirmiyordu. Bende ona hem hediye hem de derslere gelirken getirsin diye küçük bir defter aldım. Bu defteri her hafta derse gelirken getirmesini istedim. Bu isteğimi ilk hafta gerçekleştirmedi. Kırgınlığımı dile getirerek bir daha böyle yapmaması gerektiğini anlattım. Bundan sonraki tüm haftalar hiç aksatmadan defterini getirdi. Bu benim için güzel bir ilerlemeydi bana karşı sorumluluk hissetmesi benim hoşuma gitmişti. Bu durum böyle devam etti ve bir hafta çıkardığım fotokopilerin hepsi bitmemişti ve evde yapsın diye ona vermiştim. Bir dahaki hafta yanına gelirken yaptığı fotokopileri getirmiş ve yaptığını göstermişti. Bu durum beni çok mutlu etmişti. Ben unutmuştum bile ödev verdiğimi. Bununla beraber aramızdaki bağın güçlendiğini fark ettim. Sınav haftamızda bile yanına gittim onunla iki saat oyun oynayarak ders işledim. Bir hafta hastalandığım için kendi günüm olan salı günü gidemedim. Bugün diğer öğretmen arkadaşlarıma beni sormuş. Ben bundan da çok etkilendim ve diğer gün bunu telafi etmek için yanına gittim. Ben 7 ders saatlerinin olduğunu biliyordum ama 6 ders saatleri varmış. 6. ders bittikten sonra ben bir sonraki ders buraya tekrar gel dedim. O eve gideceğim dedi. Ben ne olduğunu anlamamıştım. Sınıftan çıktı ve gitti. Ben arkasından gidene kadar kaybolmuştu bile. Sonra ben sınıfa eşyalarımı toplamaya giderken

merdivende onu gördüm ve bana el salladı. Hırkası sınıfta kalmış onu almaya gitmiş ve bana da not yazmış "ben gidiyorum ede" diye. Bu durum beni çok etkilemişti ve duygulandırmıştı. Bir dahaki hafta onunla çizgi film saati yaptık ve artık aramızdaki bağ abi kardeş bağı gibi olmuştu." (K2 kodlu katılımcı)

"Topluma hizmet dersi kapsamında Türkçe eğitimi için ders verdiğim yabancı uyruklu öğrencim ile geçirdiğimiz bu süreç ikimize de farklı açılardan olumlu anlamda katkı sağlamıştır. Yabancı uyruklu öğrenciyle ilk karşılaştığımda daha önce böyle bir alanda tecrübem olmaması sebebiyle ve öğrenciye olumlu anlamda katkı sağlamak adına çok fazla sorumluluk hissettiğimden dolayı korku hissetmişim. Karşılaştığımız ilk anlarda daha önce araştırmış ve çalışmış olmama rağmen ne yapacağımı ve nasıl yapacağımı bilemedim fakat dersimizin ilerleyen dakikalarında karşılıklı iletişim kurmamız ve biraz konuşmaya çalışmamız ikimizin de rahatlamasını sağlamıştı. Daha sonra ise günlük konuşma alıştırmaları gibi birtakım kavramları konuları tekrar edip öğrenmeye başlamıştır. Haftalar ilerledikçe ben öğrenciye öğreteceğim konular hakkında, onun bilgi düzeyi hakkında daha fazla çalışma ve araştırma yaptım. Yabancı öğrencim ise ona Türkçe öğreten diğer öğretmenlerinin de desteğiyle Türkçe konusunda daha bilgili hale gelmiştir. Fakat öğrenci yazma, okuma ve dinleme alanlarında başarılı olup gelişme göstermesine karşın konuşma alanında diğer öğretmenlerin ve benim çabama rağmen pek fazla ilerleme gösterememiştir. Burada öğrencinin aile içerisinde Türkçe iletişim kuramaları en büyük zorluğu oluşturmaktadır. Öğrencinin konuşma becerisi diğer becerilerine nazaran oldukça geriden gelmektedir. Ben de yaşanan değişiklikler ise yabancılara Türkçe öğretimi alanında bir tecbüre kazanmış oldum. Bu alanda birçok araştırma yaptım ve kendimi devamlı geliştirmeye çalıştım. Yabancı öğrencim Türkçeyi öğrenirken ben de ona neyi nasıl öğreteceğim konusunda bilgilendim ve tecrübelendim." (K6 kodlu katılımcı)

Tablo 5

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkçe Çok Bilmemelerine Rağmen Ortaokulda Türkçe Öğrenmeden Sınıfta Ders İşlemelerine İlişkin Görüşleri

Kodlar	f
Hedef dili öğrenmeye fayda sağlamama	2
Öğrencinin dilini bilmediği dersi öğrenmesi zor	2
Önce hedef dil öğrenilmeli sonra ders işlenmeli	2
Derse karşı ilgi ve motivasyonu düşürmesi	1
Her öğrenci dersi anadilinde almalı	1
Öğrenci psikolojik olarak olumsuz etkiliyor	1
Zamanın niteliksiz geçmesi	1

Tablo 5 incelendiğinde, Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe çok bilmemelerine rağmen ortaokulda Türkçe öğrenmeden sınıfta ders işlemelerine ilişkin görüşlerini; Hedef dili öğrenmeye fayda sağlamama, öğrencinin dilini bilmediği dersi öğrenmesi zor, önce hedef dil öğrenilmeli sonra ders işlenmeli, derse karşı ilgi ve motivasyonu düşürmesi, her öğrenci dersi anadilinde almalı, öğrenci psikolojik olarak olumsuz etkiliyor, zamanın niteliksiz geçmesi biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe çok bilmemelerine rağmen ortaokulda Türkçe öğrenmeden sınıfta ders işlemelerine ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bunun olmaması lazım çünkü o öğrenci Türkçe öğrenmeden dersleri anlatmakta güçlük çeker ve sınıfta iletişim konusunda birçok problemlerle karşı karşıya kalırlar. Onun için önce yabancı uyruklu öğrenciler için özel bir sınıf açılmalı ve Türkçe öğretilmeli daha sonra sınıfta ders işlenmeye başlanmalı.” (K1 kodlu katılımcı)

“Bu konu hakkında hiçbir şekilde olumlu düşünmüyorum. Her insanın dersleri kendi dilinde alması gerektiğini özellikle ortaokul seviyesinde birinin daha Türkçeyi konuşmayı bırak anlayamıyorken matematik, hayat bilgisi, fen vb. dersleri farklı dilde alması çok büyük saçmalık. o derslere olan ilgi zaten azken böylelikle tamamen bitiyor. Türk öğrenci bile anlamakta zorlanıyorken

yabancı öğrenci nasıl anlasın. Bu çocukların yaşı da 7 ile 11 arasında birde. Bu durumun tamamen değişmesi gerekiyor. Ben Türkiye’de de bu derslerin İngilizce ya da Fransızca verilmesine karşı olan biriyim. Bir insan en iyi kendi dili ile öğrenir. Öyle bile eksik öğreniyorken bir de yabancı dilde öğrensek artık dersi görmeyen biri ile aynı düzeyde oluruz artık.” (K2 kodlu katılımcı)

“Bu durum öğrencileri psikolojik olarak olumsuz etkilediğini, arkadaşları bir şeyler yaparken onun anlamaması ya da etkinliklerde zorluk yaşamaması yaşının ilerlemesiyle birlikte yaşlılarında geri kalmasına neden olacağını düşünüyorum. Özellikle koca bir haftanın böyle bir şeyler öğrenmeden geçmesi boşa zaman demek oluyor. Öğrenciye gerekli dil eğitimi verilmeden direkt olarak derslere girmesi doğru bir politika değildir bence. Ya da böyle öğrencilerin okul dışında ve içinde dil öğrenmesi için destek almalı günlük hayatında bu dile çok fazla maruz kalması için çaba gösterilmelidir. Öğrenci okulda Türkçeye maruz kalıyor ama ablasının yanına gidince ya da karşılaştıklarında direkt olarak Çince konuşmaya başlıyor. Ailesi de bu konuda olumsuz etkiliyor diye düşünüyorum çünkü öğrencim genel olarak Çince konuşuyor. Türkçe konuşmak istemiyor. Bu ülkede rahat bir şekilde iletişim kurabilmesi için Türkçeyi öğrenmesi gerektiğini anlatamıyorum, ya da öğrencim anlamak istemiyor. Öğrencim sınıfta genel olarak gördüklerinden, anladığı kadarıyla dersleri işlediğini ya da toplu etkinlikleri anladığı sürece katılım sağlayabileceğini düşünüyorum. Bunun dışında öğrencimin o kıymetli zamanı heba oluyor. Bunun için yeni projeler üretilmeli ve okullardaki yabancı öğrenciler için yaşamını kolaylaştırıcı ama faydalı çalışmalar yapılmalı. Çünkü öğrencim günlük yaşamda karşılaştıklarını anlamazsa dersleri hiç anlamaz. Öncelikle temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar dil öğrenmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K4 kodlu katılımcı)

“Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeyi bilmemelerine rağmen sınıf içerisinde diğer öğrencilerle bir tutulup onların gördükleri dersleri görmeleri onlara bilgi anlamında herhangi bir şey katmamaktadır. Bu derslerde yabancı öğrenciler sadece Türkçeye karşı bir kulak aşinalığı geliştirmektedir. Diğer öğrencilerin aldıkları bilgilerin birazını belki de hiçbirisini almamaktadırlar. Derslerdeki yetkinlik düzeyi olarak diğer öğrencilerden geride olmaları onların derslere ve dile karşı ilgi ve motivasyonlarını düşürmektedir. Yabancı

öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeden bu derslere devam etmeleri onlara ne dil konusunda ne de dersler konusunda bir fayda sağlamaktadır.” (K6 kodlu katılımcı)

Tablo 6

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Performansları, Türkçe Öğrenme Motivasyonları Ve Bunların Hayatlarına Yansımalarına İlişkin Görüşleri

Kodlar	f
Teorik derslerin sıkıcı ve zor görünmesi	2
Öğrendikçe hevesin artması	2
Algılarının açık olması	1
Hedef dili konuşmayı reddetme	1
Öğretmeni motivasyon kaynağı olarak görme	1
Yabancı dil öğrenme merakı ve sevgisi	1

Tablo 6 incelendiğinde, Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme performansları, Türkçe öğrenme motivasyonları ve bunların hayatlarına yansımalarına ilişkin görüşlerini; teorik derslerin sıkıcı ve zor görünmesi (f=2), öğrendikçe hevesin artması (f=2), algılarının açık olması (f=1), hedef dili konuşmayı reddetme(f=1), öğretmeni motivasyon kaynağı olarak görme (f=1), yabancı dil öğrenme merakı ve sevgisi (f=1) biçiminde ifade ettiği görülmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenme performansları, Türkçe öğrenme motivasyonları ve bunların hayatlarına yansımalarına ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

Dersler genellikle teorik işlendiği için sıkıcı ve zor görünüyor. Öğrenciler bunu görünce daha da büyütüyorlar ve öğrenmek güç haline geliyor burada öğretmene büyük sorumluluk düşüyor dersi daha eğlenceli, uygulamalı olarak anlatması gerekiyor diye düşünüyorum. Ayrıca bu öğrenciler için özel sınıf açılmalı ve o sınıfa ona göre dizayn etmeleri lazım böylelikle öğrenci motivasyonunu korur derse daha istekli olur. (K1 kodlu katılımcı)

Benim gördüğüm kadarıyla öğrenciler Türkçeyi merak ediyor ve seviyorlar. Katya'ya en sevdiği dersi sorduğum zaman beklemediğim bir cevap olan Türkçe cevabını almıştım. Motivasyon konusunda ise özellikle ortaokul

seviyesindeki öğrenciler için sıkılmamak ve eğlenceli olmak gerekiyor. Öğrencilerin motivasyonlarının öğretilmekte bittiğini düşünüyorum. Bunun sebebi ise öğrenci zaten Türkçeyi öğrenmeyi ihtiyaç olarak düşünüyor. Bundan kaynaklı istekli oluyor. Tüm sınıf arkadaşları Türkçe konuşuyor ve anlaşırken onun öyle durması ortaokul çocuğu için çok kötü bir durum. Bu yüzden öğrenci motivasyon olarak hazır oluyor ama öğretmenin de bu motivasyonu daha çok artırarak devamlı hale getirmesi gerekir. Hayatlarına yansımaları olarak ise zorlandıklarını ve idare etmek için ekstra çaba harcadıklarını görüyorum. Evde kendi dillerini konuşmaları okulda herkesin Türkçe konuşması belki tüm konuşulanlar ona gürültü olarak gelmiyor olabilir. (K2 kodlu katılımcı)

Eğer çevresinde kendi anadili konuşuluyorsa ve Türkçeye maruz kalmıyorsa dil öğrenmek istemiyorlar. Bir şeyler anlatmaya çalıştıkça öğrenciler İngilizce ya da Çince cevap veriyor. Türkçe dediğimizde “No Türkçe” diyor. Bunu kırmak için gerçekten düzenli ve planlı bir eğitimin yapılması şart. Öğrencinin ortaokul seviyesinde oluşu, sınıf öğretmenlerinin dil öğretimini nasıl yapacağını bilememesi ya da bir ya da iki öğrenci için zaman ayıramaması bu durumu olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum. Öğrenci zaten Türkçe konuşmaktan imtina ederken çevre de bu duruma destek oluyor. Bu durum böyle devam ederse de yaşamında çok fazla olumsuzluklara karşılaşacağı, tek başına bir yerlere gidebileceğini ve etkili iletişim kurabileceğini düşünmüyorum. Bu duruma bir açıklık getirebilmek için aileyle de iletişim içerisinde olunmalı, ailenin de ne kadar Türkçe bildiği ya da öğrenciler evlerine gittiğinde çocuklarına Türkçe konuşmalarını teşvik etmelerini sağlamaları gerektiğini, bilinçli ve güzel bir dille durumu izah edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Biz her ne kadar okulda Türkçe öğretmeye çalışırsak çalışalım öğrenci öğrendiklerini yaşamında uygulamazsa unutmuş olacaktır. (K4 kodlu katılımcı)

Türkçe öğrenmeye istekli başlıyorlar fakat daha sonra zamanla sıkılıyorlar sebebi ise sadece teorik kısım öğrencilere veriliyor belirli kurallar veriliyor oysa kural yerine uygulamalı olsa daha fazla istek ve motivasyonla daha iyi bir şekilde öğreneceklerdir. (K5 kodlu katılımcı)

“Öğrencilerin yaşlarının küçük olması onların dili öğrenmekte motivasyonlarını üst düzeyde tutan önemli etkenlerden birisidir. Öğrencilerin Türkçe öğrenme performansları yine yaşlarının küçük olmasının getirdiği üst

düzyey algılama kabiliyetiyle oldukça yüksektir. Öğrenciler onlara ne öğretilirse kolaylıkla öğrenmekte ve bir şekilde öğrendiklerini hayatlarına adapte etmeye çalışmaktadırlar. Öğrencilerin yüksek performansları ve motivasyonları genel olarak yüksektedir ancak Türkçe öğretiminde yaşanan birtakım olumsuz şartlar onların daha da iyi olabilecek performanslarını engellemekte ve motivasyon düzeylerini olumsuz anlamda etkilemektedir. Öğrencilerin okulda Türkçeye maruz kalmaları onlara kulak aşinalığı sağlamaktadır ancak dil sadece duyularak öğrenilmemektedir. Öğrenciler bu dili sosyal hayatlarında da kullanmalıdırlar. Öğrenciler gözlemlediğim kadarıyla bu dili hayatlarına

Konuşma anlamında tam olarak yansıtamamaktadırlar. Aile içerisinde Türkçe iletişim kurmamaları ve okul içerisinde de yine Türkçe konuşmaktan uzak olmaları iletişimlerinde ve dili öğrenmede büyük sorun oluşturmaktadır” (K6 kodlu katılımcı)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada ortaokullardaki yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin durumu belirlenlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ÇOMÜ Türkçe öğretmeni adayları, ortaokul bünyesinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilere Türk dilini öğretmeleri için bir dört ay süren bir plan yapmışlardır. Cuma (2017) da yaptığı çalışmada yabancı dilin öğretimi ne kadar planlı ve programlı bir şekilde gerçekleşirse, öğrenciler için o dilin öğrenimi o kadar etkili olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre, yabancı dili öğrenen öğrencilere ayrı bir sınıfın olmaması, normal sınıf ortamında bulunmaları, dil öğretimi için gerekli olan materyallerin okulda eksik olması, ailede ana dilin konuşulması Türkçenin öğretiminde yaşanan sorunlar olarak ifade edilmiştir. Aydoğdu ve diğerleri (2019)'de Suriyeli ortaokul öğrencilerine yabancı dil olarak Türkçe öğretimi çalışmasının sonuçları arasında dil öğretimi için ayrı bir sınıf ve zaman ayarlamasının yapılması gerektiğini aynı zamanda güdüleyici olarak öğretmenlerin olduğunu ve kullanacakları motivasyon unsurları ile öğrencilerin dil öğrenimini kolaylaştırabileceğini ve heveslerinin artacağını belirtmiştir. Bu anlamda bizim araştırmamıza benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir.

Yabancı uyruklu öğrencilerimizin dinleme, konuşma okuma ve yazma gibi davranışlarında olumlu yönde değişiklikler olduğu gözlenmiştir. Tiryaki (2013)'te yaptığı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma eğitimi çalışmasında dört dil becerisini kazanmaya yönelik sonuçları ifade etmiştir. Çalışma yazma becerilerini geliştirmeye dayalı etkinlikleri kapsasa da sonuçları bakımın araştırmamızın sonuçlarına benzer sonuçlar ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Türkçeyi öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler sosyalleşerek arkadaşlarıyla oyun oynama, sohbet etme, kendilerini ifade etme vb konularda ilerleme göstermişlerdir. Böylece dezavantajlı olan bu öğrencilerimizin okula uyum sağlamaları boyutunda yaşanan sorunlarda ciddi azalmaların olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrencilerde sıklıkla görülen devamsızlık, okul terki gibi problemlerin Türkçe dilini öğrenen öğrencilerde ortadan kalktığı gibi öğrencilerimizin okula karşı olumlu bağlılık, aidiyet duygularının geliştiği görülmüştür. Dünya ülkeleri arasında göçmenlere duyarlılık anlamında başı çeken ülkemiz yabancı uyruklu öğrencilerin eğitime entegrasyonunun sağlanmasında da başı çekeceği düşünülmektedir.

Öneriler

Son yıllarda gittikçe önem kazanan yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda yaygınlaştırıcı çalışmalara yer verilmelidir. Böylece dilimizin zenginlikleri daha çok kişiye aktarılarak Türkçe bilen birey sayısı artırılabilir.

Okul çağında olan yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine dahil edilme süreci hızlandırılmalıdır. Özellikle Türkçe bilmedikleri için okula gelmeyen yabancı uyruklu öğrencilerin tespiti için çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü bir çocuğun en temel haklarında biri eğitim hakkıdır ve bu haktan dil bilmediği için mahrum kalmamalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı bu konu çalışmalar yapmalı, kurslar açmalı, hizmet içi eğitim faaliyetlerini arttırmalıdır. Okullar tarafından kurslar açılacağı gibi belediyeler, STK'lar ve üniversiteler bu konuda okullara destek vermelidir. Böylece yabancı uyruklu öğrencilerin hem akranlarıyla eğitim alacak hem de Türkçe öğrenecek. Böylece toplumsal uyum süreci de desteklenmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, A., Kana, F. ve Kızıltan, N. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere deyim ve atasözlerinin aile kavramı üzerinden öğretilmesi. *Route Education and Social Science Journal*, 6(11), 752-761. DOI: 10.17121/ressjournal.2516.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akkaya, S. (2020). Somut olmayan kültürel miras kapsamında dil müzeleri. Ed. G. Aydın. *Yabancı/İkinci Dil Öğretiminde Kültür ve Kültürel Etkileşim* içinde (313-341). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akkaya, A. ve Gün, M. (2016). Araplara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar: Ürdün örneği. *Turkish Studies*, 11(19), 9-18. DOI:10.7827/TurkishStudies.11231
- Akkaya, A. ve Ulum, Ö. G. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Suriyeli sığınmacıların dil öğrenmeye ilişkin inançları. *International Journal of Languages Education*, 6(4), 1-11.
- Avcı, Y. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil-düşünce analizi teorisi. *Manas Journal of Social Studies*, 1(3), 1-15.
- Avcı, Y. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Bengü'nün disiplinler özellik incelemesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 7(1), 631-640.
- Avcı, Y. ve Dağ Pestil, A. (2018). Yabancı dil olarak Rus yazarlı Türkçe eserlerin Türkçe öğretimindeki yeri. *Route Educationel and Social Science Journal*, 5(14), 891-904.
- Aydın, S. (2020). Zorunlu eğitim çağındaki mülteci öğrencilerin eğitime uyum sürecinde Türkiye ve Kanada uygulamaları. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, II (II), 1-18. <https://dergipark.org> adresinden alınmıştır.
- Aydoğdu, Z., Aydoğdu, Y. ve Asmaz, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçede kelime öğretimi üzerine bir durum tespiti: Suriyeli ortaokul öğrencilerine Türkçe öğreten öğretmenler örneği. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 2 (2), 152-164.

- Ayhan, S. ve Kana, F. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin dil bilgisi öğrenimine yönelik kaygı düzeyleri. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(23), 207-218.
- Buz, S. (2008). Aile politikalarına mülteciler boyutunda bir bakış. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(6), 1303- 0256.
- Cuma, F. İ. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrenci memnuniyeti. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 179-196. DOI: 10.21497/sefad.377000.
- Çevik, A. ve Muzaffer, N. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelere ilişkin bir içerik analizi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 722-744.
- Dursun, H. ve Akkaya, A. (2017). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin türkçe ihtiyaçlarının belirlenmesi: Şanlıurfa ili örneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 22, 1-22.
- Eryaman, Y. ve Kana, F. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde program sorunu. *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* (ss. 147-164). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Geçgel, H. ve Gür, Ç. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin etkileşimli tahtaya yönelik tutumları. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları I* (ss. 45-67), Çanakkale: Holistence Publications.
- Geçgel, H. ve Nazik, N. (2022). Yurt dışında görev yapan bir Türkçe öğretmeninin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştığı problemler: Bir anlatı araştırması. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları I* (ss. 123-150), Çanakkale: Holistence Publications.
- Geçgel, H. ve Peker, B. (2020). Multimedya araçlarının yabancı dil öğretimine etkisi üzerine öğretmen görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), 12-22. DOI: 10.29000/rumelide.791070.

- Geçgel, H. ve Terzioğlu, B. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin etkinliklerini günlük hayatla ilişkilendirmesine yönelik durum analizi. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları II* içinde (119-138), Çanakkale: Holistence Publications.
- Güzel, A. ve Elkıran, Y. M. (2021). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde eğitsel ajan. (Ed. F. Kana). *Yabancı Dil Olarak Türkçenin öğretimi - sorunlar ve çözüm önerileri-* (171-188). Ankara: Eğiten Yayınevi.
- Kana, F., Boylu, E. ve Başar, U. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğretmeni yetiştirmenin gerekliliği ve lisans programı önerisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(5), 1125-1138.
- Kana, F. ve Buzkurt, Z. (2022). Çocuklara yabancı dil öğretiminin duyuşsal hedefleri. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları-I* içinde (ss. 68-94). Çanakkale: Holistence Publishing.
- Kana, F. ve Çimen, İ. (2022). Yurt dışındaki örgün eğitim kurumlarında Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar: Pakistan örneği. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları-II* içinde (ss. 155-186). Çanakkale: Holistence Publishing.
- Kana, F. ve Fenerci, G. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin dil öğretme öz yeterlilikleri. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları-I* içinde (ss. 1-24). Çanakkale: Holistence Publishing.
- Kana, F. ve Güney, E. Z. (2020). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında bulunan metin altı soruların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 141-161.
- Kana, F. ve Güzel, A. (2020). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin yazılı anlatım metinlerinin sesli harflerin yazımı açısından değerlendirilmesi. *Aydın TÖMER Dil Dergisi*, 5(2), 171-187.

- Kandemir, M. (2018). *Türkiye ve Kanada mülteci politikalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Örge Yaşar, F. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış öğretim programları. (Ed. E. Özkan). *Yabancılarla Türkçe Öğretimi* içinde (ss 9-52). Ankara: Eğitim Yayınevi.
- Özcan, A. S. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 18-29.
- Özyalçın, K. E. ve Kana, F. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretenlerin metin altı soru yazma becerileri üzerine bir değerlendirme. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 488-506. DOI: 10.32321/cutad.797711.
- Saygılı, D. ve Kana, F. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılığı. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1041-1063.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün & S. Beşir Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tiryaki, E. N. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 38-44. DOI: 10,16916/aded.16018
- Türkben, T. (2018). Yabancı dil olarak English öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7 (4), 2464-2479.
- Ustabulut, M. Y. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlık düzeyleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(3), 1235-1243. DOI: 10.18069/firatsbed.941957.
- Ustabulut, M. Y. ve Kara, M. (2019). Yansıtıcı düşünme becerileri eğitiminin yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme sürecinin gelişimine etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 122-146. DOI: 10.35675/befdergi.503252.

- Uzan, M. F. ve Kana, F. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin duygusal algı becerilerinin değerlendirilmesi. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 609-627.
- Üstündağ, S. S. ve Elkıran, Y. M. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin çok kültürlülük karşısındaki tutumu üzerine bir araştırma. (Ed. F. Kana ve H. Geçgel). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi araştırmaları I* içinde (ss. 151-166). Çanakkale: Holistence Publishing.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

GRADUATE STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL LITERACY

Erkam Küçük¹

Fatih Kana²

Abstract

The aim of this study is to determine the views of graduate students on digital literacy. Case study design, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group of the research consists of 12 graduate students studying in Turkish Language Teaching and Teaching Turkish as a Foreign Language master's programmes in a state university in western Turkey. The data were collected through a semi-structured interview form. The data were analysed and tabulated by descriptive analysis method. When it comes to digital literacy, graduate students mostly think of accessing information, using information and analysing the reliability of information. According to graduate students, the importance of digital literacy in Turkish language teaching is increasing. Individuals should receive education, read books and increase their ability to use technological tools to become digitally literate.

Keywords: Digital Literacy, Master's degree, Turkish Education, Teaching Turkish as a Foreign Language

¹ Corresponding Author: Graduate Student, Çanakkale Onsekiz Mart University, Graduate Education Institute, Department of Turkish and Social Sciences Education, e-mail: erkameness@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1323-103X>

² Assist. Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, e-mail: fatihkana@comu.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1087-4081>

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIĞA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Erkam Küçük³

Fatih Kana⁴

Özet

Bu çalışmanın amacı yüksek lisans öğrencilerin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin batısındaki bir devlet üniversitesinde Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi tezli yüksek lisans programlarında öğrenim görmekte olan 12 yüksek lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanmıştır. Veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilerek tablolaştırılmıştır. Dijital okuryazarlık denilince yüksek lisans öğrencilerinin aklına çoğunlukla bilgiye ulaşmak, bilgiyi kullanmak ve bilginin güvenilirliğini analiz etmek gelmektedir. Yüksek lisans öğrencilerine göre dijital okuryazarlığın Türkçe öğretimindeki önemi artmaktadır. Bireyler dijital okuryazar olmak için eğitim almalı, kitap okumalı ve bireylerin teknolojik aletleri kullanma becerilerini artırmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Okuryazarlık, Yüksek lisans, Türkçe Eğitimi, Yabancı dil olarak Türkçenin Öğretimi

---

³ Sorumlu Yazar: Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-mail: erkameness@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1323-103X>

⁴ Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-mail: fatihkana@comu.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1087-4081>

GİRİŞ

Bilgi, insanlık tarihi boyunca büyük bir önem sahip olmuştur. Bilgiye sahip olan toplumlar gelişmiş ve dünyaya hükmetmiş, sahip olamayanlar ise diğer toplumların sömürgesinde yaşamaya mecbur kalmışlardır (Kozan ve Bulut Özek, 2019, s. 108). Teknolojinin gelişimiyle beraber insanların algıları da değişmektedir. 21. Yüzyılda teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle beraber birçok alanda teknolojiyle beraber değişim ve dönüşüm gerçekleşmiştir. Bireylerin bütün alışkanlıkları, gelenek ve görenekler teknolojiyle beraber bir değişim içerisine girmiştir (Silik ve Aydın, 2021, s. 18).

Türkiye’de bilimsel ve teknolojik gelişmelerin eğitim sistemine entegre edilebilmesi, öğrencilerin teknolojiyi kullanabilmesi için doğru şekilde yönlendirilmesi, eğitim öğretimin teknolojiden verimli bir şekilde etkilenmesi; kendini sürekli geliştiren, gelişim ve değişimleri yakından takip edip uygulayabilen, öğretmenler sayesinde mümkün olacaktır (Aksoy, Karabay ve Aksoy, 2021, s. 861) Eğitim ortamı, içinde bulunan teknoloji çağının hızlı gelişimi ve değişiminden etkilenmektedir. Bununla birlikte öğrenci, öğretmen ve öğretim ortamını gelişimlere ayak uydurmaya ve değişimleri takip etmeye yönlendirilmektedir (Karakuş ve Ocak, 2019 s.130). Bu değişim ve yenilikleri bilinçli bir şekilde takip edebilmek için bireylerin dijital yetkinliğe ve dijital okuryazarlığa sahip olması gerekmektedir.

“Geleneksel olarak ‘okuryazarlığa’ sahip olmak bir bireyin belirli bir kültürde paylaşılan dili okuyup yazabilmesi anlamına gelmektedir. Dijital okuryazarlık ise, sayısal teknolojileri kullanarak bilgiye ulaşma, bilgiyi düzenleme, analiz etme, yorumlama, değerlendirme, iletme ve bilgi üretme süreciyle birlikte, sayısal metinlerin okunup yazılmasını da içermektedir” (Akkoyunlu ve Yılmaz Soylu, 2010, s.752). Dijital okuryazar olan bireyler internet etiğini esas almaktadır. Bu bireyler kişisel bilgilerin gizli tutulması, kişisel güvenliğin korunması gibi konularda bilgi sahibi olan kişilerdir (Okumuş ve Atılğan, 2021, s. 344). *“Dijital olarak yetkin olmanın esasları ilk olarak 2013 yılında Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen ve dijital olarak yetkin olmanın ne anlama geldiğini açıklama amacıyla oluşturulan Avrupa Dijital Yetkinlik Çerçevesi’nde belirtilmiştir. Bu çerçeve süreç içinde farklı paydaşlarla proje olarak geliştirilmiş ve vatandaşlara yönelik uygulanmaya başlanmıştır. Amacı Avrupa vatandaşlarının dijital*

IJLER

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 3, December 2022

yetkinliklerini geliştirmek, bunun için yasa ve politikalara destek olmak ve hedef gruplara eğitim programları geliştirmek olan DigComp1.0 ve 2.0 literatürde en fazla referans verilen kaynaklardan biri olma özelliğindedir” (Bayrakçı ve Narmanlıoğlu, 2021, s. 51).

Alanyazın incelendiğinde Türkçe Eğitimi’nde dijitalle ilgili birçok araştırma yapılmasına rağmen (Arslan ve Elkıran, 2023; Avcı ve Coşkun, 2021; Avcı ve Okan, 2021; Banaz ve Güven, 2022; Dinlemez ve Kana, 2023; Durak ve Kana, 2023; Duran ve Ertan Özen, 2018; Elkıran ve Beler, 2021; Geçgel ve Erdemir, 2021; Geçgel, Kana ve Eren, 2020; Geçgel ve Kana, 2020; Geçgel, Kana, Durak ve Meriç, 2020; Kana ve Mete, 2021; Kana ve Oskay, 2021; Kana ve Şenol, 2021; Kütükçü ve Kana, 2023; Öрге Yaşar, 2017; Şeyranlı ve Kana, 2023; Türkben ve Satılmış, 2022; Ustabulut, 2021; Ustabulut ve Kana, 2021), yüksek lisans öğrencilerinin görüşlerine değinen bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerini belirlemektir. Buna göre araştırmanın alt problemleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri nelerdir?
- Yüksek lisans öğrencilerine göre dijital okuryazarlığın Türkçe öğretimindeki önemini nedir?
- Yüksek lisans öğrencilerine göre bireyler dijital okuryazar olmak için ne yapmalıdır?
- Yüksek lisans öğrencilerine göre eğitimde dijital okuryazarlık gerekli midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. “Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlanmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya

koyduğu nitel bir yaklaşımdır” (Creswell, 2013). Araştırmada yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin batısındaki bir devlet üniversitesinde Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi tezli yüksek lisans programlarında öğrenim görmekte olan 12 yüksek lisans öğrencisinden oluşmaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya katılanların cinsiyetleri

Cinsiyet	f
Kız	9
Erkek	3

Araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencilerinin 9'unun kadın, 3'ünün ise erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2

Araştırmaya katılanların yaşları

Yaş	f
19-22	4
23-26	4
27-30	4

Araştırmaya katılanların 4'ünün 19-22, 4'ünün 23-26, 4'ünün ise 27-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun olarak nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. 'Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler ve yorumlar gibi gözlemlenemeyeni anlamaya çalışma açısından olanak sağlar ve bu süreçte sorulan sorulara, karşı tarafın rahat dürüst ve doğru tepkide bulunmasına olanak sağlamaktadır' (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada öncelikle araştırma çerçevesinde görüşme soruları belirlenmiştir. Araştırma sorularıyla ilgili Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçenin

Öğretimiyle ilgili uzmanlardan görüş alınmıştır. Görüşler neticesinde görüşme sorularına son hali verilip pilot olarak bir katılımcıya uygulanmıştır. Pilot uygulama sonunda görüşme formuna son hali verilip görüşme formu uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde, araştırmada elde edilen verilerin önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmesi ve yorumlanması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada öncelikle görüşme soruları belirlenmiştir. Görüşme sorularıyla ilgili veriler toplandıktan hemen sonra hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya geçirilmiştir. Veriler yazıya geçirildikten sonra kodlar ve temalar oluşturularak veri analizine geçilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Veriler kodlanırken yüksek lisans öğrencilerinin isimleri kullanılmamıştır. Bunun yerine öğrenciler için Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7 Y8, Y9, Y10, Y11 ve Y12 kodlamaları yapılmıştır. Veriler bulgular bölümüne geçirilmeden önce alan uzmanlarına kontrol ettirilmiştir. Araştırmanın verileri iki araştırmacı tarafından kodlanmış, araştırmadan elde edilen veriler birebir tablolar altında ifade edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığa ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 3

Yüksek lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri

Kodlar	f
Bilgiye ulaşmak	6
Analiz etme yeteneği	3
Bilginin güvenilirliğinin farkında olmak	3
Bilgiyi kullanmak	3
Araştırma yapabilmek	2
Bilgilerin eleştirel değerlendirilmesi	2
Bilgileri farklı şekillerde yorumlamak	2

Yeni içerikler üretebilmek	2
Bilgiyi paylaşma	1

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlığı bilgiye ulaşma (f=6), analiz etme yeteneği (f=3) bilginin güvenilirliğinin farkında olma (f=3), bilgiyi kullanma (f=3), araştırma yapabilme (f=2), bilgilerin eleştirel değerlendirilme (f=2) bilgileri farklı şekillerde yorumlama (f=2), yeni içerikler üretebilme (f=2) ve bilgiyi paylaşma (f=1) olarak belirtmektedirler. Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

"Bilgisayar, tablet, akıllı cep telefon gibi teknolojik cihazları sanal ortamda bilgiye, ulaşmak için kullanılmasıdır." (Y1)

"Teknoloji yardımıyla internet ortamında bilgi edinmek ve araştırma yapabilmek." (Y2)

"Okuryazarlık sadece okuma ve yazma kavramlarından daha fazlasını ifade etmektedir. Dijital platformlara hâkim olmak teknolojiyi iyi kullanabilmek dijital ortamlarda yeni içerikler üretebilmek dijital okuryazarlık yetkileri içerisinde." (Y3)

"İnternette hangi bilgileri güvenmemiz gerektiğini bilerek okuma yapmak." (Y4)

"Dijital okuryazarlık deyince aklıma telefon bilgisayar tablet gibi cihazlardan elde edilen bilgiler ve bu bilgilerin farklı şekillerde yorumlanması gelmektedir. Aynı zamanda bu bilgilere ulaşma yolları ve doğru bilgi kaynağını bulma gelmektedir." (Y5)

"Bireylerin medya ortamlarını etkili bir şekilde kullanması, yorumlaması ve medya içeriklerini üretebilmesi dijital okuryazarlığı tanımlamaktadır." (Y6)

"Dijital okuryazarlık denilince aklıma herhangi bir dijital ortamdaki bilgilerin eleştirel bir şekilde zihinde değerlendirilmesi ve bu süreç sonunda bilgileri analiz etme ve anlama kabiliyeti geliyor." (Y7)

"Dijital okuryazarlık, dijital ortamlardaki bilgilerin doğru-yanlış ayrımının yapılması ve bu ayrım doğrultusunda edinilen bilgilerin doğru amaçlar için kullanılmasıdır. Dijital ortamda her türlü görüşe ve bilgiye ulaşmak mümkündür. Dijital okuryazar bunun muhakemesini kendi aklınca yapan kişidir." (Y8)

"Dijital okuryazarlık diyince aklıma dijital araçların farkındalığında olmak ve bunları kullanabilme yetisi geliyor. Ve tabii ki dijital araçlar; tablet bilgisayar, telefon, akıllı tahta vb". (Y9).

"Dijital ortamlarda olan bilgilerin farklı şekillerde anlayıp kullanma becerisidir." (Y10)

"Akıllı telefon tablet ve bilgisayar kullanarak bilgiye ulaşma, analiz etme ve değerlendirebilme gelmektedir." (Y11)

"Çevrimiçi kaynaklardan faydalanarak bilgiyi bulma, sentezleme, analiz etme ve paylaşma becerisidir." (Y12)

Tablo 4

Yüksek lisans öğrencilerine göre dijital okuryazarlığın Türkçe öğretimindeki önemi

Kodlar	f
Önemi artmaktadır.	12
Anlama becerisi artırır.	1
Çeşitliliği sağlar	1
Değerlendirme becerisini artırır.	1
Dört temel dil becerisini geliştirir.	1
Güvenilir kaynaklara ulaşma	1
Kaliteli dil öğrenimi sağlar.	1
Kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıkar	1
Materyale ulaşma imkânını artırır.	1
Öğrenciyi derste tutar	1
Türkçe öğrenimine yönelik tutumları geliştirir.	1
Yaparak yaşayarak öğrenme imkânı verir.	1
Yeni çalışmalardan anında haberdar olunur.	1
Yeni fikirler üretilmesini sağlar.	1
Sunum, makale hazırlama kolaylığı	1

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlığın Türkçe eğitiminde öneminin arttığını, anlama ve değerlendirme becerisini, materyale ulaşma imkânını artırdığını; dört temel dil becerisini ve Türkçe öğrenimine yönelik tutumları geliştirdiğini;

çeşitliliği, güvenilir kaynaklara ulaşmayı, kaliteli dil öğrenimini, yeni çalışmalardan anında haberdar olmayı, yeni fikirler üretilmesini ve sunum, makale hazırlama kolaylığı sağladığını, kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıktığını, öğrenciyi derste tuttuğunu, yaparak yaşayarak öğrenme imkânı verdiğini ifade etmişlerdir. Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

“Öğrencilerin dijital okuryazarlığa olan tutumlarının gelişmesini sağlaması için Türkçe etkinliklerinde bu konulara dayanması gerekir. Bu etkinlikler ile birlikte öğrenciler dijital araçları güvenli ve bilinçli bir şekilde kullanmaları gerektiğini öğrenirler. Oluşması gereken bu tutumlar da Türkçe öğretimi sayesinde gelişir.” (Y1)

“Türkçe öğretiminde Türk edebiyatı kitapları, Türkçe öğretim kitapları oldukça önemlidir. Günümüzde okuduğumuz kitaplar dijital platformlarda da yayınlanmaya başlamıştır. Yeni çalışmalardan ve kitaplardan haberdar olmak ve teknolojiyi takip etmek için dijital okuryazarlık yetkinliğine her öğretmenin sahip olması gerekir. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerine de dijital okuryazar olabilmeleri için yönlendirmeleri gerekir. Ayrıca Türkçenin dijital ortamlarda temiz ve doğru bir şekilde kullanılması ve takip edilmesi için de önemlidir.” (Y2)

“Materyale ulaşma imkânını artırır. Kaliteli dil öğretimi sağlar.” (Y3)

“Son yıllarda dijital okuryazarlığın Türkçe öğretiminde önemi arttı çünkü hem ana dil olarak Türkçe öğretiminde hem yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dijital kaynaklar oldukça arttı. Öğrenciler artık youtubeden farklı videolar bulabiliyorlar. Bazı kaynaklara baktığımız zaman bunların güvenilirlik oranları düşüktür.” (Y4)

“Dijital okur-yazarlığın Türkçe dersi için şu açıdan önemli olduğunu düşünüyorum Türkçe dersi dört temel beceriden olan okumayı da içine aldığından dolayı dijital platformlardaki okumalarda önem kazanmaktadır ve teknoloji çağında olmamızdan dolayı dijital okuryazar olan bireylerin yetiştirilmesi açısından Türkçe öğretmenlerine çok büyük bir görev düştüğünü düşünüyorum. Dört temel becerinin haricinde bireylerin iyi birer dijital okur yazar ve doğru bilgiye ulaşma konusunda yeter bilgiye sahip olması için öğrencilere yardımcı olunmalı.” (Y5)

“Okuryazarlık hayatımızın her alanında önemli bir yere sahiptir. Bireylerin okuduklarını anlamlandırıp yorumlaması ve yeni fikirler üretmesi okuryazarlığı tanımlamaktadır. Dijital okuryazarlık olarak bakıldığı zaman gelişen teknoloji nedeniyle Türkçe öğretiminde önemli bir yere sahip olmuştur.” (Y6)

“Türkçe öğretimi demek dil öğretimi demektir dil öğretiminin alt başlıklarını baktığımız zaman birtakım bilgileri anlama, değerlendirme, oluşturmak, iletmek olarak değerlendirebiliriz. Bu noktada dijital okur yazarlık kavramının da Türkçe öğretimi ile benzer alt başlıklara sahip olduğunu düşünüyorum. Anlama değerlendirme iletmek gibi kavramların güçlü bir şekilde gerçekleşebilmesinde Türkçe öğretimi önemli rol oynamaktadır. Türkçe öğretiminin etkin bir şekilde gerçekleşmesi, etkin dijital okuryazarları da beraberinde getirecek demektir.” (Y7)

“Dijital okuryazarlık çağımızın bir gereği olarak pek tabii Türkçe öğretiminde de kullanılması gereken bir okuryazarlık türüdür. Geleneksel okuryazarlığın yanında çağa ayak uyduran, gelişen ve değişen dünyaya adapte olan bir eğitim hiç kuşkusuz kalitelidir. Dijital yetiyi de Türkçe derslerinde çeşitli kazanımlar için kullanmak oldukça faydalıdır. Öğrenci zaten dijital bir çağa doğmuş olduğundan derste kullanılan dijital araçlara uyum sağlamakta zorlanmayacaktır. Derslerde çeşitli uzantularla, eğitici dijital oyunlarla konuyu pekiştirmek oldukça faydalıdır. Öğrenciyi derste tutar ve öğrenci yaparak yaşayarak öğrenir.” (Y8)

“Dijital okuryazarlığın Türkçe öğretiminde inanılmaz önemli bir yeri olduğunu düşünüyorum. Öğrenciler eskiye nazaran çok daha fazla dijital ortamda vakit geçiriyor ve bununla beraber Türkçeye maruz kalıyor. Öğrenci ilk etapta dijital okuryazarlık anlayışını kazanır ve bilgi alışverişini buna göre yaparsa çok yol alır ve dil öğreniminde çok başarılı olur.” (Y9)

“Dijital okuryazarlık Türkçe öğretiminde kullanıldığında öğrencilerin dili öğrenme hızı artmakta kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıkarak öğrencilerin motivasyonlarını artırmaktadır.” (Y10)

“Dijital okuryazarlığın diğer derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de önemi giderek artmaktadır. Bu okuryazarlık öğrencilere güvenilir kaynaklara ulaşma ve ulaştığı kaynaklara eleştirel gözle bakma becerisini kazandırır. Öğrenciler dijital araçlar kullanarak sunum hazırlayabilir, hikâye yazabilir, makale ve haber okuyabilir.” (Y11)

“Çeşitliliği sağladığını düşünüyorum.” (Y12)

Tablo 5

Yüksek lisans öğrencilerine göre bireylerin dijital okuryazar olması için yapması gerekenler

Kodlar	f
Eğitim alınmalı	4
Kitap okuma	4
Teknolojik cihazları kullanabilme bilgisi	4
Eleştirel bakış açısı	2
Anlama becerisi geliştirilmeli	1
Bilgisayar ve mobil uygulamalar kullanılmalı	1
Blog ve güncel yayınlar takip edilmeli	1
Deneme/Yanılma Yöntemi	1
İletişim becerisi	1
Okuryazar kavramının öğrenilmesi	1
Sanal ortamlarda vakit geçirmek	1
Yorumlama gücü artırılmalı	1

Tablo 5 incelendiğinde bireyler dijital okuryazar olmak için eğitim almalı (f=4), kitap okumalı (f=3), teknolojik cihazları kullanabilme bilgisine sahip olmalı (f=4), eleştirel bakış açısına sahip olmalı (f=2), anlama becerisini geliştirilmeli (f=1), bilgisayar ve mobil uygulamalar kullanmalı (f=1), blog ve güncel yayınları takip etmeli (f=1), deneme/yanılma yöntemi kullanmalı (f=1), iletişim becerisine sahip olmalı (f=1), okuryazar kavramını öğrenmeli (f=1), sanal ortamlarda vakit geçirmeli (f=1) ve yorumlama gücünü artırılmalıdır (f=1). Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

"Bireylerin öncelikle teknolojik cihazların nasıl kullanılacağını bilmeleri gerekir. Kullanılan arama motorlarının ve sitelerin güvenliği ve geçerliliği hakkında bilgi sahip olmaları lazımdır. Bilgiye ulaşmak için sorgulayıcı ve eleştirel yaklaşmalı sadece bir kaynağa bağlı kalmamalıdır. Aynı zamanda sanal ortamda iletişim ve paylaşma konusunda gerekli olan becerilere sahip olması gerekir." (Y1)

"Dijital okuryazar olmak için teknolojik okuryazar da olabilmek gereklidir. Bireylerin okuryazar kavramını iyi bilmesi gereklidir. Okudukları yıllık kitap sayılarını arttırmaları da fayda sağlayacaktır. Bireyler kendi çalışma alanı dışındaki teknolojik gelişmeleri ve dijital ortamları da takip etmeli. Nasıl ne amaçla kullanıldığı gibi detaylara dikkat etmelidir." (Y2)

“İyi bir dijital okuryazar olmak için öncelikle teknolojiyi kullanabilmeli teknolojik aletlerden iyi anlayabilmelidir. Okuduğunu anlayabilmesi gerekiyor çünkü bu ikisinin birleşiminden dijital okuryazar olabiliriz yani şimdiki nesil teknolojiyi kullanabiliyor ama bu teknolojiyi okuma becerisi olarak geliştirmesi konusunda yeterli değıller, okuduklarını anlamamalarından dolayı bu beceri eksik kalıyor. Bunun için öncelikle okuma becerileri geliştirilmeli ardından bu beceri teknoloji ile birleşmeli” (Y3)

“Bireyler dijital okuryazar olmak için dijital içerikleri anlamlandırıp, yorumlayıp ve bu bilgileri uygulamaya dökmeleri gerekmektedir.” (Y4)

“Okullarda çocuk yaşta erken eğitim verilmeli. Bireyin kendisi okuyarak araştırarak öğrenmelidir.” (Y5)

“Bireyler dijital okuryazar olmak için çok fazla ve çeşitli okumalar yapmalıdır. Çok fazla okuma yapan birey farklı farklı türler ve kalemlerle karşılaşacağı için alacağı bilgiyi de kendi seçecektir. Bunu dijital ortamdan yapmak kişiye dijital okuryazarlık alışkanlığını kazandıracaktır.” (Y6)

“Bireyler dijital okuryazar olmak için öncelikle eleştirel, sorgulayıcı bir bakış açısına sahip olmalıdır. Çünkü dijital ortam yanlış bilgilerin fazlaca olduğu bir ortamdır. Böyle bir ortamda sorgulayan bir zihne sahip olmamak doğru olmayan bilgilere aldanmamıza sebebiyet verecektir. Bu durumun yaşanmaması için durumlara eleştirel bir gözle bakılması gerekmektedir.” (Y7)

“Günümüzde bireylerin dijital okuryazar olmak için ekstra bir çabaya dahi gerek yoktur aslında. Tabii ki bu okuryazarlık düzeyini geliştirebilirler. Genel olarak dijital araçlarla vakit geçirmeleri bu konuda araştırma ve okuma yapmaları dijital okuryazar olmalarını sağlayacak unsurlardandır. Dijital araçlar hakkında bilgi ve deneyim sahibi olmaları dijital araç kullanma farkındalığı kazanmalarını sağlayacaktır.” (Y8)

“Dijital okuryazarlık eğitim gerektiren bir beceri olmalıdır. Bu alanda yetkin birinden eğitim alınarak dijital okuryazarlık becerisi edinilebilir.” (Y9)

“Bana göre dijital okuryazarlık deneme-yanılma yoluyla edinilen bir beceridir. Birey merak etmeli ve araştırmalıdır.” (Y10)

“Teknolojik ve güncel gelişmeleri takip etmeli internet akıllı telefon bilgisayar tablet gibi aletleri etkin kullanılmalıdır.” (Y11)

“Öncelikle dijital okuryazar olma bilincini yaymak ve teşvik etmek gereklidir. Dijital okuryazarlıkla ilgili birçok çevrimiçi eğitim platformlarında (Udemy, Khan vb.) bulunan kurslara katılabilir, bilgisayar ve mobil uygulamalardan faydalanabilir, bloglar ve güncel yayınları takip edebilir” (Y12)

Tablo 6

Yüksek lisans öğrencilerine göre eğitimde dijital okuryazarlık gerekliliği

Kodlar	f
Gerekli	12
Çoklu öğrenme ortamı	3
Çağa ayak uydurma	2
Çağdaş eğitim	2
Eğitim dijitalleşmektedir	2
Etkin öğrenme	2
Hibrit eğitimin şartı	2
Bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşma imkânı	1
Zaman kazandırma	1
Pratiklik	1
Öğrenciyi bilinçlendirmek	1
Farkındalık oluşturmak	1

Tablo 6 incelendiğinde yüksek lisans öğrencileri eğitimde dijital okuryazarlık gerekli olduğunu düşünmektedirler (f=12). Yüksek lisans öğrencilerine göre eğitimde dijital okuryazarlık çoklu öğrenme ortamını (f=3), çağa ayak uydurmayı (f=2), çağdaş eğitimi (f=2), eğitim dijitalleşmeyi (f=2), etkin öğrenmeyi (f=2), hibrit eğitimi (f=2), bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşmayı (f=1), zaman kazandırmayı (f=1), pratikliği (f=1), öğrenciyi bilinçlendirmeyi (f=1), ve farkındalık oluşturmayı (f=1) sağlar. Yüksek lisans öğrencilerinin görüşleri şu şekildedir:

“Eğitimde dijital okuryazarlık gereklidir. Çünkü bir konuyla ilgili gerekli olan bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşmalarını sağlar. Aynı şekilde bu bilgilerin daha çok öğrenciyle paylaşmalarına imkân verir. Öğretmenler, öğrencilerin çok fazla yolla öğrenmelerini sağlar.” (Y1)

“Hayatımıza yakın bir zamanda pandemi ile birlikte uzaktan eğitim de girmiştir. Uzaktan eğitimde dijital okuryazarlığı eksik olan öğretmenler ve öğrenciler oldukça

zorluklar yaşamışlardır. Uzaktan öğretimin de öncesinde akıllı tahtalar sınıflarımızda bulunmaktaydı ve akıllı tahta kullanımı dijital okuryazarlık gerektirmekteydi. Teknoloji ve dijital olan her teknolojik ürün bizim hayatımızda ve eğitim ortamlarımızda olmaya devam edecektir. Bu yüzden de oldukça gereklidir. Dijital okuryazarlığa sahip olmayan öğretmenler bu konuda eksiklik yaşayacaktır.” (Y2)

“Eğitimde dijital okur-yazarlığın kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum. Daha önceki sorularda da söylediğim gibi yaşadığımız çağda teknoloji vazgeçilmezlerimizden bir tanesi her an her yerde yanımızda olan akıllı cihazlarımız var. Çünkü bunlar bize kitaplardan, dergilerden ansiklopedilerden alamadığımız kadar bilgiyi bize anında ve hızlı bir şekilde ulaştırabiliyor. Hem de farklı uygulamalarla birlikte çok farklı seçenek sunabiliyor. Eğitimle iç içe olması durumunda çok fazla işimize yarayacağını düşünüyorum.” (Y3)

“Günümüz dünyasında dijital kavramı önemli bir rol oynamakta ve bu kavramın eğitime yansımaları da giderek artmaktadır. Eğitimin dijitalleştiği ortamda dijital okur yazarlık kaçınılmaz bir durumdur. Aksi taktirde dijitalleşen eğitim ortamında dijital okur yazarlığın bulunmaması eğitimdeki verimi yarım bırakacağını düşünüyorum.” (Y4)

“Kesinlikle düşünüyorum. Çünkü dijital okuryazar olmak günümüzde çok şey ifade ediyor. Derste de dijital okuryazarlığı kullanmak ve kazandırmak çağdaş eğitim için olmazsa olmazdır. Çünkü öğrenciler zaten hayatlarının çoğunluğunda bilgisayarlara, tabletlere veya telefonlara maruz kalıyorlar ve zaten dijital araçlara hâkim oluyorlar. Bunu derste uygulamak öğrencinin bildiği bir yetisini kullanacağından ilgisini çeker. Özellikle Türkçe eğitiminde çeşitli oyunlarla ve videolarla öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Dijital okuryazarlığın olmadığı bir eğitim bana göre geri kalmıştır ve çağa ayak uyduramamıştır. Kaliteli eğitim çağdaş eğitimle olur. Bu nedenle de çağa ayak uydurmak ve çağın getirdiklerini olumlu şekilde kullanmak oldukça gereklidir.” (Y5)

“Eğitim için dijital okuryazarlığın gerekli olduğunu düşünüyorum. Günümüzde dijital ortamlar hayatımızın her alanında etkin olduğu gibi eğitim alanında da etkili bir role sahip olmuştur. Bu gelişen ve değişen dijital ortamları anlamlandırıp uygulayabilmek için eğitimde gerekli olduğunu düşünmekteyim.” (Y6)

“Elbette düşünüyorum çünkü eğitimin çok büyük bir kısmının dijitale kaydığı büyük bir gerçek. Biz bu gerçeği göz ardı ederek gelenekçi bir eğitim anlayışıyla devam edersek öğrencilerden geri kalır ve onlara gerekli motivasyonu sağlayamayız. Onları çeşitli dijital etkinliklerle derse çekmeli ve dört temel beceriyi geliştirecek şekilde hareket etmeliyiz.” (Y7)

“Dijital okuryazarlık öğrencilerin bilgiye doğru şekilde ulaşmasını sağlar. Öğrencinin farkındalık seviyesini artırdığı için eğitimde gereklidir” (Y8)

“Evet düşünüyorum. İnternet hayati kolaylaştırdığı gibi eğitimini de kolaylaştırıyor. Etkin öğrenme, zaman kazandırma, pratiklik, bilgiye ulaşmada kolaylık, etkileşim alanında genişlik gibi birçok faydası olduğu için eğitimde gerekli olduğunu düşünüyorum” (Y9)

“Evet, düşünüyorum. Teknoloji çağında olduğumuz için artık bilgiye ulaşmak kolaylaşmıştır ancak bu beraberinde doğru bilgiyi bulmayı zorlaştırmaktadır. Bunun için öğrencilerin yanıltıcı bilgilerden kaçınmasını sağlamalı, bilgiyi sorgulaması ve doğrulaması konusunda bilinçlendirmeliyiz. Dijital okuryazarlık aynı zamanda sınıf dışında bilgi edinme becerisini geliştirdiği gibi kişisel verilerini koruma açısında çocukta farkındalık yaratır.” (Y10)

“Kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü yaşadığımız çağın gerekliliklerine ayak uydurmalıyız” (Y11)

“Kesinlikle gerekli olduğu düşüncesindeyim. Teknoloji çağında olduğumuz için ve son yıllardaki salgınlar, doğal afetlerdeki artış ile birlikte uzaktan ve hibrit eğitimin önem kazanmaya başlaması bunu doğrulamaktadır. Her eğitimcinin dijital okuryazarlık yetisine sahip olması bu yüzden oldukça gereklidir. Öğrenciler de dijital ortamda sürekli buldukları için öğrenciye erişim dijital kaynaklardan daha rahat sağlanabilmektedir.” (Y12)

SONUÇ

Bu araştırmanın sonucunda Türkçe Eğitimi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi tezli yüksek programı öğrencilerinin dijital okuryazarlık kavramını çoğunlukla bilgiye ulaşma şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Öğrenciler, bilinçli bir teknoloji kullanıcısı olarak teknolojiyi çoğunlukla bilgilere erişmek için kullanmaktadır. Öğrenciler ders ve tez dönemlerinde olduklarından bu kavramı bilgiye ulaşma şeklinde yorumladıkları görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri diğer

yanıtlarda bilgiyle alakalıdır. Öğrenciler dijital okuryazarlığı analiz etme, bilgi güvenilirliğini sağlama, bilgiyi kullanma, araştırma yapma, bilgiyi eleştirel değerlendirme, yeni içerikler üretme ve bilgiyi yorumlama olarak değerlendirmişlerdir. Öğrenciler bilgi edinmek için uğraştıklarından dijital okuryazarlığı bilgi etrafında değerlendirmişlerdir.

Yüksek lisans öğrencilerin tamamı Türkiye’de dijital okuryazarlığın öneminin arttığını düşünmektedirler. Araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri anlama becerisinin, değerlendirme becerisinin, materyale ulaşma imkânının artması; çeşitliliği sağlama, dört temel dil becerisinin geliştirilmesi, güvenilir kaynaklara ulaşma, kaliteli dil öğrenimi, kalıplaşmış dil öğretim yöntemlerinin dışına çıkması, öğrenciyi derste tutması, Türkçe öğrenimine yönelik tutumları geliştirmesi, yaparak yaşayarak öğrenme imkânı vermesi, yeni çalışmalardan anında haberdar olunması; yeni fikirlerin üretilmesi ve sunum, makale hazırlama imkânı vermesinden dolayı dijital okuryazarlığın gün geçtikçe öneminin arttığını kanısına varmışlardır. Teknoloji ilerledikçe dijital okuryazarlığın önemi daha da artacaktır. Yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlıkla ilgili yüksek düzeyde bilinçlidirler. Bu bilinç durumu, akademik çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmalarını sağlayabilir.

Araştırmaya katılan yüksek lisans öğrencileri dijital okuryazarlığın da eğitim yoluyla olması gerektiğini düşünmektedirler. Dijital okuryazar olmanın en önemli yollarından birinin teknolojik cihazları kullanabilme bilgisi olduğunu belirtmişlerdir. Artık bireyler küçük yaşlardan itibaren akıllı telefon ve tablet kullanmaya başlamaktadır. Dijital okuryazarlık bu araçları doğru amaçlar için kullanmayı öğrenmektir. Dijital okuryazar olmak isteyen bireyler kitap okumalı, anlama ve yorumlama becerisini geliştirmeli, sanal ortamlarda vakit geçirmeli, bilgisayar ve mobil uygulamaları iyi bir şekilde kullanmalı, güncel yayınları takip etmeli, iletişim düzeyi yüksek olmalı ve okuryazarlığın ne anlama geldiğini bilmelidir. Farklı branşlarda farklı düşünceler olabilir. Okuryazarlık sadece Türkçe eğitimiyle alakalı bir konu değildir. Bütün branşlarda yer alan önemli bir konudur.

Yüksek lisans öğrencileri eğitimde dijital okuryazarlık gerekli olduğunu düşünmektedirler. Çağa ayak uydurmak için öğrencilerin kazanması

gereken yetkinliklerden birisi de dijital okuryazarlıktır. Dijital okuryazarlık yoluyla hibrit eğitim sürecine daha kolay geçilebilir, bilgilere daha fazla kaynaktan ulaşılabilir. Dijital okuryazarlık öğretmen eğitiminin vazgeçilmezidir. Teknolojinin değişimiyle beraber öğrencilerin dijital okuryazarlık tanımları da değişecektir.

Sonuç olarak yüksek lisans öğrencileri Türkçe Eğitimi'nde ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi'nde dijital okuryazarlığın önemli bir kavram olduğunu düşünmektedirler. Dijital okuryazarlık kavramını bilgiyle eşleştirmişlerdir. Gün geçtikçe bu kavramın öneminin arttığının farkındadırlar, eğitimin olmazsa olmaz becerilerinden birinin dijital okuryazarlık olduğunu belirtmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B. ve Soylu, M. Y. (2010). Öğretmenlerin sayısal yetkinlikleri üzerine bir çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 748-768.
- Aksoy, N. C., Karabay, E. ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894.
- Arslan, M. E. ve Elkıran, Y. M. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital teknolojiye yönelik tutumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme* içinde (147-192). Çanakkale: Holistence Academy.
- Avcı, Y. ve Coşkun, A. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yazma becerisi ile ilgili bakış açılarının incelenmesi. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (13-63). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Avcı, Y. ve Okan, G. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının eğitim teknolojisi standartlarına yönelik özyeterliliklerinin incelenmesi. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (411-454). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Banaz, E. & Güven, A. Z. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi: İstanbul B1, B2 ve C1 ders kitapları örneği. *Journal of History School*, 60, 3448-3475.

- Bayrakcı, S. ve Narmanlıoğlu, H. (2021). Türkiye'deki lisans öğrencilerinin ve mezunlarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 12(46), 46-67.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Çeviri Ed. M. Bütün ve S. B. Demir. İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Dinlemez, Ş. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme içinde* (1-46). Çanakkale: Holistence Academy.
- Durak, E. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının e-öğrenme hazır bulunuşlukları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme içinde* (47-78). Çanakkale: Holistence Academy.
- Duran, E. ve Ertan Özen, N. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46.
- Elkıran, Y. M. ve Beler, F. E. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının teknolojiye yönelik tutumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm içinde* (101-123). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Geçgel, H. ve Erdemir, E. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yerli, göçmen ve melez olma durumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm içinde* (125-143). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Geçgel, H., Kana, F., Durak, E. ve Meriç, G. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının internet öz-yeterliğinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (83), 447-470 .
- Geçgel, H., Kana, F. ve Eren, D. (2020). Türkçe eğitiminde dijital yetkinlik kavramının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 886-904.
- Geçgel, H. ve Kana, F. (2020). Reflections of social media, television series and programs on family privacy according to pre-service teachers' views. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(4), 70-84.
- Kana, F. ve Mete, S. (2021). Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuma tutumlarının incelenmesi. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital*

- dönüşüm* içinde (305-353). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Kana, F. ve Oskay, F. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital eğitsel oyun geliştirme öz-yeterlikleri. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (243-303). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Kana, F. ve Şenol, S. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının bilgi ve iletişim teknolojileri yeterlikleri. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijital dönüşüm* içinde (65-99). Çanakkale: Paradigma Yayıncılık.
- Karakuş, G. ve Ocak, G. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 129-147.
- Kozan, M. ve Özek, M. B. (2019). BÖTE bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 107-120.
- Kütükçü, D. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının kâğıttan dijital yazma tutumları. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme* içinde (79-100). Çanakkale: Holistence Academy.
- Okumuş, M. ve Atılgan, S. S. (2021). Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri ile dijital mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki. *TRT Akademi*, 6(12), 342-363.
- Örge Yaşar, F. (2017). Pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı öğrencilerinin öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı dersine yönelik görüşleri: Nitel bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(58), 165-182.
- Silik, Y. ve Aydın, F. (2021). Dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 17-34.
- Şeyranlı, B. ve Kana, F. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının sosyal medya bağımlılığı ile dijital okuryazarlıkları arasındaki ilişki. Ed. F. Kana. *Türkçe eğitiminde dijitalleşme* içinde (79-100). Çanakkale: Holistence Academy.

- Türkben, T. ve Satılmış, S. (2022). Öğretmen adaylarının akademik okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(2), 345-364.
- Ustabulut, M. Y. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yazmayla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2) , 300-311. DOI: 10.18026/cbayarsos.889022
- Ustabulut, M. Y. ve Kana, F. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital oyunlarla ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 324-343. DOI: 10.33418/ataunikkefd.858424
- Yıldırım, A. ve Şimsek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.